

STORTINGET

Innst. 371 S

(2017–2018)

Innstilling til Stortinget
fra finanskomiteen

Meld. St. 14 (2017–2018)

Innstilling fra finanskomiteen om Finansmarkeds- meldingen 2018

Til Stortinget

1. Innledning

1.1 Sammendrag

Regjeringen legger hvert år frem en melding om finansmarkedene. For å gjenspeile at meldingen i hovedsak omhandler aktuelle og framoverskuende temaer, er årets melding kalt Finansmarkedsmeldingen 2018. Meldingene har tidligere hatt navn etter foregående år, mens fjorårets melding hadde «2016–2017» i tittelen.

Kapittel 1 i meldingen gir en oversikt over hovedlinjer i finansmarkedspolitikken og utsiktene for finansiell stabilitet, samt sammendrag av de øvrige kapitlene. Kapittel 2 har en nærmere omtale av utsiktene for finansiell stabilitet. Kapittel 3 omhandler finansmarkedene i et næringsperspektiv, der både finanssektoren som egen næring og finanssektoren som finansieringskilde for øvrig næringsliv belyses. Kapittel 4 gir en oversikt over hvordan forbrukervernet ivaretas i finansmarkedsreguleringen, og drøfter behovet for endringer. En oversikt over virksomheten til Norges Bank, Finanstilsynet, Folketrygdfondet og Det internasjonale valutafondet (IMF) i 2017 er gitt i kapitlene 5 til 8. Meldingens kapittel 9 omhandler endringer av regelverk og konsesjoner i 2017.

Robuste finansmarkeder for valgmuligheter og økonomisk vekst

Finansmarkedene utgjør en stor del av norsk økonomi og leverer tjenester som er viktige i folks liv. Bankenes hovedoppgave er å motta sparing i form av innskudd og gi lån til husholdninger, bedrifter og kommuner. Innskuddene i norske banker utgjør om lag 2 500 mrd. kroner, som tilsvarer nesten to norske statsbudsjett. Bankene låner ut omtrent dobbelt så mye som de har i innskudd, og finansierer differansen ved å ta opp lån i kapitalmarkedene. Livsforsikringsforetakene og pensjonskassene tar hvert år imot over 100 mrd. kroner i pensjonssparing og har plassert ca. 1 600 mrd. kroner på vegne av kundene i verdipapirer og andre eiendeler. De norske verdipapirmarkedene, der større bedrifter og kommuner henter lån og egenkapital direkte fra sparerne, utgjør om lag 4 200 mrd. kroner. Spare- og lånemulighetene i de norske finansmarkedene gir husholdninger, bedrifter og kommuner frihet til å tilpasse investeringer og forbruk over tid uavhengig av når inntektene kommer. Denne valgmuligheten er verdifull for den enkelte og danner grunnlaget for verdiskaping og økonomisk vekst.

Muligheten for å forsikre seg mot risiko gir trygghet for husholdningene og er en forutsetning for stabilitet og lønnsomhet i næringslivet. Skadeforsikringsforetakene i Norge betalte i fjor ut over 37 mrd. kroner i erstatninger for alt fra personskade til tyveri og skader på bygninger, biler og skip. Bedriftene benytter seg i tillegg av ulike finansielle instrumenter for å redusere sin økonomiske risiko, f.eks. knyttet til endringer i råvarepriser, valutakurs og renter. Livsforsikringsforetakene selger også forsikringer som gir utbetaling ved uførhet eller dødsfall, enten separat eller som del av pensjonsavtaler.

Nesten åtte millioner transaksjoner går gjennom det norske betalingssystemet hver dag. Systemet gjennomfører betalinger på en sikker måte og til lav kostnad. Det bidrar til stabilitet og effektivitet i norsk økonomi.

Stabil tilgang til finansielle tjenester er viktig for at moderne økonomier skal fungere godt. De samfunnsmessige kostnadene ved uro og kriser i finansmarkedene kan være store og langvarige. Særlig kan samspillet mellom banksektoren og resten av økonomien gi oppbygging av finansielle ubalanser og utløse kraftige forstyrrelser og dype økonomiske tilbakeslag. Regjeringen legger derfor vekt på at finansmarkedene skal være robuste mot forstyrrelser og ha evne til å opprettholde tjenestetilbudet også gjennom dårligere tider. For å oppnå dette er det nødvendig å stille krav som bidrar til solide finansforetak, og å legge til rette for velfungerende og gjennomsiktede verdipapirmarkedene.

For å redusere sårbarheten i tjenestetilbudet og fremme god konkurranse er regjeringen også opptatt av at det skal være et stort mangfold av aktører i alle deler av finansmarkedene. De norske markedene skal være åpne for utenlandske finansforetak, og det skal være lave barrierer for å etablere nye virksomheter. Av hensyn til både finanssektorens betydning for verdiskapingen i andre deler av norsk økonomi og den betydelige næringen finanssektoren utgjør selv, bør rammebetingelsene for produsentene av finansielle tjenester være stabile og gode.

God soliditet er nødvendig, men ikke tilstrekkelig for at finansforetakenes tjenester skal være trygge å bruke for kundene. Forbrukerne har behov for et særlig vern og gode rettigheter i finansmarkedene. Et godt forbrukervern skal bidra til å jevne ut styrkeforholdet mellom forbrukerne og finansforetakene, uten å frita forbrukerne for risikoen ved finansielle avtaler og investeringer. Forbrukervernet står sentralt i regelverk og tilsyn på finansmarkedsområdet, og regjeringen vil fortsatt prioritere hensynet til forbrukerne høyt.

1.2 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fredric Holen Bjørdal, Svein Roald Hansen, Ingrid Heggø, Åsunn Lyngedal og Rigmor Aasrud, fra Høyre, Elin Rodum Agdestein, lederen Henrik Asheim, Mudassar Kapur, Vetle Wang Soleim og Aleksander Stokkebø, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad, Jan Steinar Engeli Johansen og Helge André Njåstad, fra Senterpartiet, Sigbjørn Gjelsvik og Trygve Slagsvold Vedum, fra Sosialistisk Venstreparti, Kari Elisabeth Kaski, fra Venstre, Solveig Schytz, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, fra Miljøpartiet De

Grønne, Per Espen Stoknes, og fra Rødt, Bjørnar Moxnes, tar omtalen til orientering.

Komiteen viser til at det ble avholdt åpen høring om denne saken 14. mai 2018, der sentralbanksjef Øystein Olsen var spesielt invitert. Referat fra høringen med sentralbanksjefen følger som vedlegg til denne innstillingen.

2. Utsiktene for finansiell stabilitet

2.1 Sammendrag

Kapittel 2 i meldingen omhandler utsiktene for finansiell stabilitet. Soliditeten og likviditeten i finansforetakene er god, men det er sårbarheter i det norske finanssystemet. De viktigste sårbarhetene er den høye gjeldsbelastningen til norske husholdninger og høye eiendomspriser. Regjeringen har de siste årene iverksatt flere tiltak for å begrense risikoen disse sårbarhetene utgjør for finansiell stabilitet og norsk økonomi, bl.a. gjennom økte soliditetskrav for banker og regulering av utlånspraksis i boliglånsforskriften.

God soliditet og likviditet i norske finansforetak

Det er bred politisk enighet i Norge om å prioritere soliditet og trygghet i finansmarkedspolitikken. Regjeringen ønsker at finanssektoren skal bidra til størst mulig verdiskaping i norsk økonomi over tid, og vil derfor fortsette å arbeide for å redusere faren for forstyrrelser som kan svekke økonomiens vekstevne. En slik politikk står i kontrast til den som ble ført i en del land i årene før den internasjonale finanskrisen i 2008–2009, der svake soliditetskrav kombinert med rask vekst i finanssektoren bidro til økt risiko.

Norske finansforetak er solide og lønnsomme. Bankene hadde i fjor et overskudd før skatt på 55 mrd. kroner, og med ett unntak oppfylte alle banker minstekravene til soliditet. I løpet av de siste ti årene har bankenes soliditet samlet sett blitt dobbelt så god, målt med den risikobaserte kapitaldekningen. Styrkingen av soliditeten innebærer at bankenes evne til å håndtere et fremtidig tilbakeslag i norsk økonomi er betydelig forbedret. Bankenes gode inntjening legger til rette for ytterligere kapitalbygging fremover. Bankene har bygget opp sin soliditet i takt med at nye krav har blitt faset inn i årene etter finanskrisen. På grunn av et godt utgangspunkt i bankene og en god utvikling i norsk økonomi har Norge vært blant landene som raskest har kunnet innføre nye krav. Stortinget vedtok i begynnelsen av mars i år den foreløpig siste av bankreformene etter finanskrisen, et nytt regelverk for håndtering av kriser og andre økonomiske vansker i banker. Reglene vil bidra til lavere risiko i banksektoren og kan over tid spare norsk økonomi og det offentlige for store kostnader.

Ved siden av egenkapitalen består bankenes finansiering i hovedsak av innskudd fra kunder og innlån i ka-

pitalmarkedene. Markedsfinansiering gjør at bankene kan styre likviditetsrisikoen sin på en måte som de ikke kan med innskudd, men kan også gi sårbarhet. Dersom bankene legger til grunn at ny markedsfinansiering alltid vil være tilgjengelig på kort varsel, kan de raskt få problemer om markedene skulle bli mindre likvide, slik som under finanskrisen. Ettersom bankenes eiendeler i hovedsak er i norske kroner, kan avhengighet av kortsiktig markedsfinansiering i utenlandsk valuta gjøre dem særlig sårbare for uro ute. Norske banker har gjort seg mindre avhengig av kortsiktig markedsfinansiering de siste årene og i tillegg bygget opp betydelige likviditetsbuffer i tråd med nye krav som er innført etter finanskrisen. Bankene er derfor blitt mer robuste mot markedsuro.

Den tradisjonelle forretningsmodellen til livsfor sikringsforetak og pensjonskasser – å tilby produkter med livsvarige garanterte ytelser – har de siste årene blitt utfordret av økende levealder og et vedvarende lavt rentenivå. Foretakene og kassene har imidlertid klart å tilpasse kostnader og risiko til utviklingen, bl.a. ved å legge om nysalget til forsikringer der den forsikrede bærer mer av risikoen, og hadde i fjor et overskudd før skatt på om lag 13 mrd. kroner. I skadeforsikringsmarkedet er det en relativt mangfoldig tilbudsside med både norske og utenlandske foretak, samtidig som inntjeningen er god. Skadeforsikringsforetakenes resultat før skatt utgjorde i fjor 8,7 mrd. kroner. Med ett unntak oppfylte alle forsikringsforetak og pensjonskasser minstekravene til soliditet ved utgangen av 2017.

Regelverksutviklingen i senere tid bygger i stor grad på nye EU-regler, som igjen er basert på internasjonal enighet i ulike fora. I takt med at det har blitt stadig lettere å flytte kapital og tilby finansielle tjenester over lange avstander, har det vært nødvendig å etablere felles internasjonale standarder for mye av reguleringen av finansmarkedene. Finanskrisen synliggjorde at forstyrrelser kan spre seg raskt i de globale markedene. Selv om det er en stor fordel med likere regler internasjonalt, er det behov for å ivareta handlefriheten på nasjonalt nivå til å tilpasse reguleringen til økonomiske forhold og ønsket toleranse for risiko. Regjeringen legger vekt på å bruke handlefriheten i EU-reglene til å fastsette hensiktsmessige krav tilpasset norske forhold. Regjeringen er også opptatt av at det skal være likest mulige krav for alle finansforetak i Norge, selv om de har hovedsete i andre land.

Høy gjeld og høye eiendomspriser

Norske husholdningers gjeld har lenge vokst raske enn inntektene. I gjennomsnitt utgjør gjelden nå mer enn to ganger husholdningenes disponible inntekt. Det er et høyt nivå både historisk og sammenlignet med andre land. En vedvarende oppgang i gjeldsbelastningen er et tegn på at finansielle ubalanser har bygget seg opp.

Dette er en av de viktigste sårbarhetene i det norske finanssystemet, noe som også trekkes frem av bl.a. Norges Bank, Finanstilsynet, IMF og OECD.

De fleste finansielle kriser i Norge og internasjonalt har oppstått etter perioder med sterk vekst i formuespriser og rask oppbygging av gjeld. En av farene med høy gjeld i husholdningene er at mange kan velge å stramme inn på forbruket dersom inntektene skulle falle eller rentene øke. Erfaringer viser at husholdningene prioriterer å betjene boliglånet, selv når inntektene svikter. Lavere forbruk kan redusere inntjeningen og gjeldsbehandlingsevnen i næringslivet, som i neste omgang kan gi økte tap i bankene og svekke deres kapasitet til å gi nye lån til både husholdninger og bedrifter. Samspillet mellom finanssystemet og resten av økonomien kan bidra til kraftige forstyrrelser og dype økonomiske tilbakeslag.

Etter flere år med kraftig oppgang falt boligprisene gjennom 2017. Prisutviklingen må bl.a. ses i lys av den sterke prisveksten tidligere og økt boligbygging. Lavere boligprisvekst vil over tid kunne bidra til at husholdningenes gjeldsvekst avtar.

Det er innført flere tiltak de siste årene for å begrense risikoen den høye gjelden i husholdningene utgjør for den finansielle stabiliteten og norsk økonomi. I tillegg til den generelle hevingen av bankenes soliditetskrav er kapitalkravene blitt hevet spesifikt for utlån til bolig. Som en del av det nye soliditetsregelverket skal dessuten det motsykliske kapitalbufferkravet bidra til at bankene blir mer robuste overfor utlånstap i en fremtidig lavkonjunktur, og dempe faren for at bankene forsterker en eventuell nedgangskonjunktur ved å redusere sine utlån. Kravet skal tilpasses utviklingen i norsk økonomi og ble første gang aktivert med virkning fra juni 2015. Siden er kravet økt to ganger, senest med virkning fra utgangen av 2017.

For å bidra til en mer bærekraftig utvikling i boliglånsmarkedet fastsatte regjeringen sommeren 2015 en midlertidig forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig. Boliglånsforskriften ble videreført med visse innstramminger fra 1. januar 2017. Forskriften stiller bl.a. krav om at låntakeren skal ha tilstrekkelig gjeldsbehandlingsevne, og at boliglånet ikke skal overstige 85 pst. av boligens verdi eller 5 ganger låntakerens brutto inntekt. Bankene bør likevel ha en viss fleksibilitet til å kunne yte lån til kredittverdige kunder. Det sikres ved at inntil 10 pst. av utlånsvolumet hvert kvartal kan være lån som ikke oppfyller alle kravene i forskriften. På grunn av den særskilt sterke boligprisveksten i 2016 ble det i Oslo fastsatt en noe lavere fleksibilitetskvote på 8 pst. og lavere maksimal belåningsgrad for sekundærbolig. Forskriften gjelder frem til 30. juni 2018. Finansdepartementet har nylig hatt på høring et forslag fra Finanstilsynet om å videreføre forskriften på ubestemt tid med enkelte endringer. Regjeringen vil ta stilling til om

boliglånsforskriften skal videreføres, og i så fall i hvilken form, før gjeldende forskrift utløper.

Digital sårbarhet

Økt digitalisering og bruk av ny teknologi bidrar til mer effektiv produksjon av finansielle tjenester, men innebærer også at tjenesteproduksjonen kan bli mer sårbar for cyberangrep og tekniske feil. Internasjonalt er finanssektoren den sektoren som er hyppigst utsatt for cyberangrep, og omfanget og hyppigheten av angrepene er økende.

Den finansielle infrastrukturen i Norge har så langt vist seg å være robust, og tilliten mellom aktørene er høy, men det har vært tilfeller hvor sentrale tjenester har vært utilgjengelige i opptil et døgn. Dersom cyberangrep eller andre forstyrrelser rammer tilgangen til viktige tjenester eller bringer sensitiv informasjon på avveie, kan det svekke tilliten til enkeltforetak og finanssystemet som helhet og i ytterste konsekvens true den finansielle stabiliteten.

Både i Norge og internasjonalt pågår det arbeid for å forebygge cyberkriminalitet og styrke finanssektorens evne til å stå imot cyberangrep og andre typer digital risiko. Det er omfattende krav i det norske regelverket om finansforetakenes bruk og utkontraktering av IKT-systemer, og det føres tilsyn fra Norges Bank og Finanstilsynet. Den norske finansnæringen bruker store ressurser på å forhindre angrep og tekniske feil og har bl.a. deltatt i etableringen av Nordic Financial CERT, som skal identifisere og bekjempe angrep mot nordiske finansforetak og kunder. I EU skal de europeiske finansstilsynsmyndighetene kartlegge dagens tilsynspraksis og vurdere behovet for felles retningslinjer for håndtering av IKT-risiko.

Financial Stability Board (FSB) har vurdert hvorvidt fremveksten av private virtuelle valutaer utgjør en risiko for finansiell stabilitet. Ifølge FSB innebærer det begrensede omfanget av slike valutaer at de ikke utgjør en systemrisiko. Etter FSBs vurdering er det også lite sannsynlig at de vil få så stort omfang at de senere vil utgjøre en systemrisiko, men dersom enkeltvalutaer får stor utbredelse, kan de potensielt påvirke finansiell stabilitet.

Klimarisiko

Klimaendringene, og samfunnets tilpasning til dem, kan skape nye sårbarheter også i finanssystemet. Hyppigere ekstremvær vil kunne føre til mer skade på fast eiendom og infrastruktur og dermed større erstatningsutbetalinger for skadeforsikringsforetakene. Det vil også kunne føre til verdifall på finansforetakenes investeringer og pantsatte objekter som står som sikkerhet for bankers utlån. Omstillingen til en lavutslippøkonomi medfører også risiko, f.eks. hvis teknologisk utvikling og politiske beslutninger gir brå verdiendringer på finansielle aktiva knyttet til produksjonen

av fossile brennstoff. Erfaringer har vist at slike brå verdiendringer kan få konsekvenser for den finansielle stabiliteten.

Internasjonalt og i Norge er det satt i gang initiativer for å bedre forståelsen av hvordan klimaendringene kan påvirke finansmarkedene og finansiell stabilitet, og hvordan finanssektoren kan bidra til omstillingen til et lavutslippssamfunn. Blant annet la EU-kommisjonen i mars 2018 frem en handlingsplan for finansiering av bærekraftig vekst. I Norge skal klimarisikoutvalget frem til desember 2018 vurdere betydningen av klimarisiko for norsk økonomi og hvordan disse risikoene mest hensiktsmessig kan identifiseres, analyseres og fremstilles.

En arbeidsgruppe nedsatt av Financial Stability Board har på forespørsel fra G20 utredet hvordan selvkaper på en bedre og mer systematisk måte kan rapportere om klimarelatert risiko. Anbefalingene fra arbeidsgruppen gir et godt rammeverk for klimarelatert finansiell rapportering og kan, dersom de følges opp av virksomheter internasjonalt, gjøre det lettere for investorer å vurdere klimarisikoen i sine porteføljer. Regjeringen vil vurdere behovet for endringer i krav til selvsrapportering om klimarelatert risiko i lys av hvordan anbefalingene fra arbeidsgruppen følges opp av markedsaktørene, klimarisikoutvalgets anbefalinger og regelverksutviklingen internasjonalt.

Finansmarkedene i et næringsperspektiv

Under behandlingen av nasjonalbudsjettet 2015 ba Stortinget regjeringen om å «fremme forslag om en helhetlig næringspolitikk for finansnæringen som en del av finansmarkedsmeldingen». De tre foregående meldingene har inneholdt særskilte omtaler av viktige deler av finansmarkedspolitikken og samspillet med andre politikkområder, og dette videreføres i et eget kapittel i årets melding. Kapitlet omhandler både finanssektoren som egen næring og finanssektoren som finansieringskilde for øvrig næringsliv, med en særskilt omtale av innovasjon og ny teknologi.

2.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at etter at Finansdepartementet fastsatte en midlertidig forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig sommeren 2015, og videreførte den med enkelte innstramminger fra 1. januar 2017, var det en avdemping av boligprisveksten. Gjennom 2017 falt boligprisene etter flere år med kraftig oppgang. Komiteen viser til at forskriften gjelder frem til 30. juni 2018, og at Finansdepartementet har sendt på høring et forslag fra Finanstilsynet om å videreføre forskriften. Komiteen viser videre til at Finansdepartementet vil ta stilling til om forskriften skal videreføres, før gjeldende forskrift utløper.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Rødt, viser til at fallet i oljeprisen siden sommeren 2014 bidro til lavere vekst og noe økt arbeidsledighet, men at en rekke faktorer har hjulpet norsk økonomi ut av nedgangsperioden. Historisk lav rente, svekkelse av kronen, ansvarlige lønnsoppgjør og en ekspansiv finanspolitikk har bidratt til å trekke opp innenlandsk etterspørsel etter varer og tjenester. Norsk økonomi vokser nå raskere enn den langsiktige trenden, sysselsettingen øker markert etter svak utvikling i 2015 og 2016, og arbeidsledigheten går ned i hele landet.

Flertallet viser til at pengepolitikken, som førstelinjeforsvaret i konjunkturstyringen, har respondert raskt på endringene i norsk økonomi. Både boligprisene og husholdningenes etterspørsel har holdt seg oppe, samtidig som offentlig etterspørsel har bidratt til aktiviteten i norsk økonomi. Flertallet understreker at innretningen av statsbudsjettet og strukturpolitikken må bidra til omstillingen av norsk økonomi.

Flertallet mener det er viktig for norsk næringsliv at Norge har en solid finansnæring som bidrar med verdiskaping i egen sektor og skaffer finansiering til verdiskapingen i andre deler av næringslivet. En god tilgang på både egenkapital og fremmedkapital er en forutsetning for å kunne finansiere de omstillingene som er nødvendige for norsk næringsliv. Flertallet viser til at om lag 30 pst. av bankenes utlån er til næringsmarkedet. Fra å være i en særstilling er norsk økonomi på vei mot en ny normal der finansnæringen har en nøkkelrolle for å legge til rette for en slik omstilling.

Flertallet merker seg at god utvikling i norsk økonomi har gitt gode resultater i bankene med et overskudd før skatt på 55 mrd. kroner, som kombinert med moderate utbyttebetalinger har bidratt til styrket soliditet i bankene.

Flertallet viser til at utlån til husholdningene utgjør om lag halvparten av samlet utlån fra norske banker og kredittforetak, og at det de to siste tiårene har vært en vedvarende og til tider sterk vekst i husholdningenes gjeld. Over 90 pst. av husholdningenes gjeld er tatt opp med pant i bolig, der boligprisveksten har økt etterspørselen etter lån fra norske husholdninger samtidig som økte boligpriser også har økt panteverdien på boligene og dermed også husholdningenes tilgang på lån.

Flertallet viser til at klimaendringer vil kunne påvirke verdiene av finansforetakenes investeringer og pantsatte objekter, og klimarisikoutvalget skal frem til desember 2018 vurdere betydningen av klimarisiko for norsk økonomi og hvordan disse risikoene mest hensiktsmessig kan identifiseres, analyseres og fremstilles. Flertallet imøteser rapporten fra utvalget.

Flertallet tar for øvrig omtalen til orientering.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt vil fremheve at både Finanstilsynet, Norges Bank, OECD og IMF trekker frem høye boligpriser og økende gjeldsgrad blant norske husholdninger som den største risikofaktoren for norsk økonomi. Norske husholdningers gjeldsbelastning er blant de høyeste i OECD. Disse medlemmer viser til regjeringens innstramming av den midlertidige forskriften om krav til nye utlån med pant i bolig, et tiltak som har vært nødvendig for å bremse boligprisveksten og økt gjeldsgrad i befolkningen. Disse medlemmer vil samtidig fremheve at denne forskriften slår særlig hardt ut for unge i etableringsfasen, noe alle representantene fra finansnæringen la vekt på under høringen på Stortinget. Dette er spesielt aktuelt i Oslo, der presset i boligmarkedet er spesielt stort. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til rapporten «Førstegangskjøpere» bestilt av Norges Eiendomsmeglerforbund, som viser at samtidig som antallet førstegangskjøpere faller i Oslo, ser en vekst i antall sekundærboliger. Økningen i antall sekundærboliger må ses i sammenheng med den sterke prisveksten og at stadig flere ser på bolig som et lønnsomt investeringsobjekt.

Disse medlemmer vil videre understreke at problemet med at pengesterke individer utkonkurrerer førstegangskjøpere i budrunder, er et problem som ikke kan løses gjennom en boliglånforskrift. Løsningen er ikke å la unge ta opp stadig høyere gjeld så de kan overby dem som kjøper bolig nummer to, og dermed bidra til å presse opp boligprisene ytterligere. Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at det i tillegg til en videreføring av boliglånforskriften er avgjørende å se på boligpolitikken i en større sammenheng. Problemene med en gradvis oppbygging av økonomisk ustabilitet på grunn av økende gjeld, som omtales i Finansmarkedsmeldingen, kan ikke utelukkende løses gjennom bankreguleringer. For å løse utfordringen for unge i etableringsfasen er det nødvendig å finne løsninger som ikke bidrar til ytterligere prisvekst. Det finnes en rekke gode eksempler på dette nasjonalt og internasjonalt. Disse medlemmer viser til OBOS' nye prosjekt OBOS Bostart, der boliger selges 10–15 pst. under markedspris mot at OBOS har rett til å kjøpe dem tilbake når kjøper ønsker å selge. I Sandnes bygger et tomteselskap ut rimelige boliger som er forbeholdt kjøpere som ikke eier en bolig fra før, og i Trondheim har man utviklet et system med leie-til-eie for unge uten egenkapital. Økte muligheter for Husbanken til å gi startlån til førstegangskjøpere gjør det mulig å målrette tiltak mot unge som ønsker å kjøpe bolig i områder med mindre press og kamp om boligene, slik at støtten ikke bidrar til ytterligere prispress.

Disse medlemmer peker på at økende husholdningsgjeld kombinert med stigende boligpriser i sentrumsnære strøk er en internasjonal trend i land der den private rikdommen øker samtidig som andre forbruksvarer blir relativt rimeligere og andre utgifter opp tar en stadig mindre del av inntekten. I samfunn med økende ulikhet har enkelte mulighet til å investere tungt i boligmarkedet, noe som driver opp priser og gjeldsgrad for en befolkning som er avhengig av et sted å bo. Konsekvensen er at gjeldsgraden øker, i tillegg til at dette utgjør en makroøkonomisk ustabilitet som er godt beskrevet i Finansmarkedsmeldingen. Disse medlemmer vil fremheve at byer som har klart å motarbeide denne trenden, har gjort dette ved å sikre et tilstrekkelig antall boliger utenfor markedet, noe som sikrer rimelige boliger i sentrumsnære områder og demper prisveksten i resten av sektoren. Eksempler på dette er Berlin og Wien. Også Sverige og Danmark har gode erfaringer med sine offentlige boligsektorer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet deler bekymringen for utviklingen i boligprisene tross en mindre korrigerende gjennom 2017. Boligprisene har de siste månedene tatt seg opp igjen og nærmer seg nivået fra ett år tilbake. Gjelden i norske husholdninger har steget til et nivå der andelen av inntekten som går til å betjene renter og avdrag, har steget og nådd nivåene fra da bankkrisen inntrådte på 1990-tallet. Disse medlemmer mener utviklingen tilsier at boliglånforskriften videreføres. Disse medlemmer er særlig opptatt av unges mulighet til å komme inn i boligmarkedet, som er betydelig forverret ved prisoppgangen gjennom mange år. Disse medlemmer ønsker å bøte på dette ved å gi mulighet til å finansiere egenkapitalkravet i boliglånforskriften gjennom startlån der det er forsvarlig, og der den unge ikke har andre alternativer for å komme inn i markedet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til tidligere forslag om å gjeninnføre fordelsbeskatning av bolig og øke skattlegging av spesielt sekundærboliger, kombinert med lavere inntektsskatt, forslag som vil gjøre bolig mindre attraktivt som et investeringsobjekt. Bolig skal være noe man bor i, ikke noe man spekulerer i.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet stiller seg i hovedsak bak vurderingene i flertallsmerknaden, men opplever at det gis et fortegnet inntrykk av størrelsesforholdet mellom de ulike mekanismene som har bidratt til at oljeprissjokket ikke fikk så store skadevirkninger som mange fryktet. Det skal selvsagt ikke underslås at «en kraftfull økonomisk politikk», forstått som en ekspansiv finanspolitikk, har hatt gunstige virkninger for norsk økonomi i denne situasjo-

nen liksom en tilsvarende politikk hadde det etter finanskrisen i 2008. Disse medlemmer minner om at dette er en form for økonomisk politikk, såkalt keynesianisme eller motkonjunkturpolitikk, som Senterpartiet har vært den tydeligste forsvarer av i generasjoner. Imidlertid er det en tilsmikelse å omtale «svakere krone» og «lavere lønnsvekst» nærmest som tilleggsfaktorer. Blant annet viser en analyse LO har foretatt, at kronens betydning snarere er en hoved- enn en birolle verdt. I sitt samfunnsnotat 6/15 konkluderer hovedsammen slutningen med at «den endringen vi har opplevd for norsk valuta siden 2012 betyr mer enn noen tenkelig form for skatteendring dersom den blir av tilsvarende varighet». Disse medlemmer minner også om at IMF i sin vurdering av norsk økonomi som ble fremlagt 24. mai 2017, peker på svakere krone og redusert lønnsvekst som «helt avgjørende» for å gjenopprette Norges konkurransekraft. Her fremheves også indirekte verdien av trepartssamarbeidet og ansvarligheten som er vist både fra arbeidsgiver- og arbeidstakersiden i den krevende økonomiske perioden landet nå har opplevd. Disse medlemmer mener det er uklokt å underspille slike forholds betydning for stabiliteten og bærekraften til norsk økonomi.

Disse medlemmer minner også om at flere av regjeringsmedlemmene tidligere har tatt til orde for å innføre euro i Norge. Blant annet uttalte statsminister Erna Solberg til Bergensavisen i 2005 at hun ønsket å innføre euro, et synspunkt fremstående talspersoner fra Høyre har bekreftet så sent som i 2015. Når regjeringen nærmest mot sin egen vilje opplever at landet kommer seg gjennom en vanskelig økonomisk periode, synes det lite kledelig at man forsøker å ta æren for det.

I denne sammenheng finner disse medlemmer det verdt å minne om at sentralbanksjef Øystein Olsen i sin årstale 12. februar 2015 var tydelig på kronens betydning for at norsk økonomi har tålt oljeprisfallet så godt. «Uten en egen valuta ville situasjonen vært mer utfordrende. Da måtte partene i arbeidslivet gjort jobben alene. Erfaringer fra andre land i Europa viser at det kan være krevende», sa Olsen da. Også regjeringen selv har ved hjelp av Finansdepartementet anerkjent betydningen av at Norge har egen valuta, blant annet i Finansmarkedsmeldingen 2016–2017 (Meld. St. 34 (2016–2017)). Her står følgende å lese:

«Med flytende valutakurs må en regne med at kursen vil variere. Det kan bidra til å stabilisere den økonomiske utviklingen og gjøre omstillinger i økonomien lettere. Svekkelsen av kronen de siste årene har medvirket til at situasjonen for konkurranseutsatte foretak i Norge er blitt lettere, i en situasjon der etterspørselen fra oljevirkksomheten har falt markert.»

Disse medlemmer vil understreke at den omstilling som Erna Solberg nå etterlyser, ifølge hennes

eget finansdepartement blir enklere gjennom å beholde kronen, som hun selv altså har ønsket å avskaffe.

Disse medlemmer minner om at boligprisene i Oslo fikk stige nærmest uhindret i lang tid før regjeringen tok grep og innførte tiltak som førte til en nødvendig priskorreksjon. Utfordringen i dette markedet er at «timing er alt». Mye tyder på at regjeringen gjennom raskere inn gripen kunne ha motvirket mye av den ekstremt sterke prisveksten som nå har manifestert seg særlig på boligmarkedet i Oslo. Gitt at fallhøyden nå allerede er stor, risikerer man at videre prisbegrensende tiltak ikke vil ha den ønskede virkning, som er å redusere prisveksten, men i stedet faktisk kan provosere frem den brå prisnedgangen man i utgangspunktet ønsker å forhindre. Mange husholdninger er nå svært sårbare for både boligprisfall og renteoppgang gitt den betydelige utlånsveksten som har funnet sted gjennom regjeringen Solbergs periode. Dette er en stor utfordring som ikke må undervurderes. Disse medlemmer mener derfor det er maktpåliggende at markedet følges kontinuerlig, og at regjeringen er villig til å gripe inn når det er nødvendig. Disse medlemmer påpeker at mange nå mener at temperaturen i boligmarkedet er i ferd med å bli vel høy igjen. Disse medlemmer forventer at regjeringen ikke foretar seg noe som vil gi ytterligere press oppover for boligprisene, men at man legger vekt på å oppnå en meget nøktern prisutvikling. Disse medlemmer påpeker at de høye boligprisene og det høye gjeldsnivået ikke bare er en utfordring for finansiell stabilitet, men at det også kan ha innvirkning på det ekstremt lave fødselstallet som Norge opplever på Erna Solbergs og Siv Jensens vakt. Slik sett kan boligprisene være et strukturelt makroøkonomisk problem for Norges fremtidige velstandsutvikling. Disse medlemmer mener det er regjeringens oppgave å legge til rette for bærekraftige fødselstall i Norge, og at boligprisutviklingen og makroøkonomien generelt spiller en betydelig rolle i dette. Disse medlemmer påpeker at brå endringer i boligprisene ikke er ønskelig, og for øvrig at norske innbyggers velstand alt annet likt er større ved relativt lave enn ved relativt høye boligpriser sammenlignet med inntekt.

3. Kapitaltilgang, verdiskaping og innovasjon i finansmarkedene

3.1 Sammendrag

Den norske finanssektoren har over tid vært lønnsom og har bidratt med en betydelig andel av verdiskapingen i norsk økonomi og av skatteinntektene fra norske bedrifter. Størrelsen på og verdiskapingen i sektoren ble negativt påvirket av den norske bankkrisen på 1990-tallet og den internasjonale finanskrisen, men finanskrisen påvirket den norske finanssektoren i langt mindre grad enn i land der veksten i finanssektoren var høy

frem mot krisen, f.eks. i Irland og Island. Antall ansatte i den norske finanssektoren har gått noe ned de siste årene bl.a. som følge av økt selvbetjening og automatisering av tjenester.

Et velfungerende kapitalmarked skal forsyne næringslivet med finansiering til priser som reflekterer risikoen i prosjektene, og dermed bidra til en effektiv fordeling av kapital. Dersom markedene ikke på egenhånd frembringer den best mulige ressursallokeringen, kan offentlig regulering ha en viktig rolle, f.eks. gjennom atferdsregler, krav til soliditet i finansforetakene og krav til finansiell rapportering. Solide finansforetak kan bidra til omstilling og vekst også i dårlige tider, både ved å bidra til at lønnsomme prosjekter opprettholder sin tilgang på finansiering, og ved at kapitalen kan kanaliseres vekk fra prosjekter som ikke lenger er lønnsomme.

Tilgangen på kapital er i dag god, både hos bankene og i verdipapirmarkedene. Næringslivet nyter godt av bredden i den norske banksektoren, der lokalkunnskapen hos de mindre bankene utfyller de større bankenes finansielle løfteevne. Den norske banksektoren er dominert av norske banker, men utenlandske banker har de senere årene økt sin tilstedeværelse. I kapitalmarkedene gir den norske tilbudssiden og integrasjonen med utenlandske markeder et diversifisert og godt finansieringstilbud for norsk næringsliv. De større bedriftene har god tilgang til både banklån og verdipapirlån, mens mindre bedrifter kan være mer avhengige av lokale finansieringskilder.

Regjeringen ønsker å legge til rette for fortsatt velfungerende nasjonale markeder så vel som en stabil og trygg tilknytning til internasjonale markeder. For at norske og europeiske finansmarkeder fortsatt skal ha mest mulig like regler og velfungerende tilknytning, bør EØS-relevante EU-regler tas inn i EØS-avtalen så raskt som mulig. Det er nå et større etterslep av regler som skal innlemmes i EØS-avtalen, enn vanlig, bl.a. fordi det tok tid å oppnå enighet om EØS-tilpasninger til EUs finansstilsynssystem, og fordi mye av EU-regelverket som har kommet etter 2010, bygger på elementer i dette finansstilsynssystemet. I tillegg har omfanget av og kompleksiteten i EU-reglene økt de siste årene. Regjeringen arbeider for å redusere etterslepet så raskt som mulig, selv om det nødvendigvis vil ta noe tid.

I en liten, åpen økonomi som den norske, og med stadig mer integrerte finansmarkeder på tvers av land, vil næringslivets tilgang på kapital i større grad frikobles fra innenlandske sparebeslutninger, slik at næringslivet er mindre avhengig av norske investorer. En betydelig del av norske foretaks finansiering kommer fra utenlandske investorer. Finansmarkedene har likevel også en viktig funksjon i å legge til rette for privat sparing, ikke minst av hensyn til husholdningene. Slik sparing kan f.eks. skje gjennom innskudd i bank og investeringer i fond og andre verdipapirer, og som pensjonsspa-

ring i tjenestepensjonsordninger og individuelle pensjonsordninger. Regjeringen har søkt å legge til rette for privat sparing bl.a. ved å innføre en ny individuell, skattefavoredert pensjonsspareordning og en ny ordning for aksjesparekonto, og å utvide rammene for boligsparing for ungdom.

Livsforsikringsforetak og pensjonskasser forvalter en god del av husholdningenes sparing i finansmarkedet. Disse midlene skal i hovedsak utbetales som pensjon i fremtiden. Regjeringen arbeider med flere regelverksprosesser med sikte på å sikre effektiv forvaltning av pensjonsmidlene frem til de skal utbetales, og samtidig ivareta hovedhensynet bak reguleringen av pensjonsleverandørene, nemlig trygghet for fremtidige pensjoner. Blant annet har Finansdepartementet hatt på høring et forslag om «egen pensjonskonto» i innskuddspensjonsordninger der arbeidstakere kan samle pensjonskapital fra ulike kilder. Forslaget er bl.a. ment å bidra til mer effektiv forvaltning ved å utnytte ev. stor driftsfordeler i forvaltningen og å gi den enkelte bedre oversikt og innflytelse over egen pensjon. Finansdepartementet satte i november 2017 også ned en arbeidsgruppe som skal vurdere om det er mulig å gjøre endringer i regelverket for forvaltning av pensjonsprodukter med kontraktsfestsatte ytelser, herunder ytelsesbaserte tjenestepensjonsordninger og fripoliser, som klart er til kundenes fordel.

Innovasjon i finansmarkedene

Den norske finansnæringen har vært tidlig ute med å ta i bruk digitale løsninger og tilby digitale tjenester, som kundene på sin side har vært raske med å ta i bruk. Konkurransen og utviklingstakten i markedet for betalingstjenester kan skyte fart i tiden fremover som følge av ny teknologi, ny regulering og inntreden av nye aktører. EUs reviderte betalingstjenestedirektiv (PSD2) kan få stor betydning de nærmeste årene. Direktivet har som mål å modernisere regelverket, åpne opp for nyskaping og mer konkurranse, legge til rette for lavere priser og fremme sikrere løsninger. Innovasjonen i finansielle tjenester skjer både i etablerte finansforetak og blant aktører som spesialiserer seg på bruk av ny teknologi i finansielle tjenester, gjerne omtalt som «fintech».

Fremveksten av fintech reiser spørsmål om reguleringen er godt nok tilpasset den teknologiske utviklingen. For myndighetene er det en oppgave å sørge for at regelverket ikke legger utilsiktede hindringer for virksomheter som baserer seg på ny teknologi. I tillegg kan kompleksiteten i en del velbegrunnede krav virke begrensende på innovasjon og konkurranse. For å tilpasse reguleringen til små og nye aktører åpner regelverket i en del tilfeller for enklere krav (proporsjonalitet). Informasjons- og veiledningsarbeid kan også spille en rolle.

Finanstilsynet etablerte i september 2017 på oppdrag fra Finansdepartementet et kontaktpunkt for fin-

tech-virksomhet. I tillegg til lett tilgjengelig informasjon og veiledning skal kontaktpunktet bidra til myndighetenes kjennskap til teknologiutviklingen og til å identifisere behov for endringer i regelverket. Foreløpig har kun et fåtall virksomheter benyttet seg av muligheten for veiledning gjennom kontaktpunktet.

Myndighetene i en rekke land har uttalte mål om aktivt å legge til rette for fintech-virksomhet. Mens inn-satsen i noen land er begrenset til veiledning for nye virksomheter, har andre land valgt å etablere såkalte regulatoriske sandkasser der foretak kan teste ut tjenester med et begrenset antall kunder uten å måtte tilfredsstille alle krav som gjelder i det åpne markedet. IKT-Norge og Finans Norge har nylig spilt inn et forslag til hvordan en regulatorisk sandkasse kan etableres i Norge. EU-kommisjonen la i mars 2018 frem en handlingsplan for fintech, der den bl.a. peker på at fremveksten av fintech kan bidra til finansiell inkludering, mer effektiv produksjon av finansielle tjenester og mer velfungerende kapitalmarkeder, men også økt risiko. Målet med planen er å fjerne barrierer for innovasjon og samtidig håndtere risikoen. EUs finanstilsynsmyndigheter skal kartlegge hvordan gjeldende regler brukes for å regulere fintech, og vurdere behovet for nye retningslinjer eller regler.

Regjeringen vil vurdere behovet og mulighetene for ytterligere tiltak for å legge til rette for fintech-virksomheter i Norge. Erfaringene fra Finanstilsynets kontaktpunkt, og elementer i IKT-Norge og Finans Norges forslag, er relevante i vurderingen. Det vil også være naturlig å se hen til erfaringer fra andre land og EUs fintecharbeid.

Folkefinansieringsplattformer som kobler investorer med foretak og andre som trenger kapital, er en forretningsmodell som er muliggjort av ny teknologi. Slike plattformer har vokst frem som et supplement til tradisjonelle finansforetak og markedsplasser. Regjeringen vil gjøre det enklere å ta i bruk folkefinansiering i Norge og vil vurdere behovet for avklaringer av eller endringer i regelverket. Regelverksutviklingen i EU kan også legge føringer for fremtidig norsk regulering av plattformer for finansiell folkefinansiering.

Fremveksten av Bitcoin og andre virtuelle valutaer reiser en rekke nye problemstillinger, bl.a. hvordan en kan hindre at virtuelle valutaer brukes til hvitvasking og terrorfinansiering, hvordan en skal skattlegge dem som eier og handler med slik valuta, og om bruken av valutaene kan ha betydning for den finansielle stabiliteten. Mange av utfordringene krever internasjonale løsninger. Finanstilsynet og en rekke andre tilsynsmyndigheter har advart mot å investere i virtuelle valutaer og bl.a. pekt på den høye markedsrisikoen og at forbrukere ikke har noen av de garantiene og beskyttelsestiltakene som gjelder for regulerte finansielle tjenester. Regjeringen følger utviklingen nøye og vil vurdere behov for tiltak i lys av regelverksutviklingen internasjonalt. Finans-

departementet tar sikte på å fastsette en forskrift slik at vekslings- og oppbevaringstjenester for virtuell valuta blir underlagt hvitvaskingsloven.

I håndteringen av utfordringene med fremveksten av virtuelle valutaer bør myndighetene unngå å skape utilsiktede hindringer for lovlig virksomhet og innovasjon. Den underliggende teknologien og infrastrukturen bak de virtuelle valutaene kan gi muligheter som kan vurderes uavhengig av valutaene i seg selv. Nye teknologier, som f.eks. blokkjedeteknologi, kan etter hvert som de modnes, potensielt legge grunnlag for effektivisering og næringsutvikling.

3.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til Menon-rapporten «Lokale sparebankers betydning for norsk næringsliv» fra 2013, som viser at lokale sparebanker i større grad yter lån til små og mellomstore bedrifter i sitt lokalmiljø. Landene i EU innførte i 2013 den såkalte SMB-rabatten for å gi finansnæringen incentiv til å finansiere små og mellomstore bedrifter. Komiteen viser til at regjeringen siden 2016 har sagt at den vil innføre denne rabatten også i Norge. Komiteen mener det er på tide at dette innføres snarest for å lette SMB-bedriftenes tilgang til finansiering.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Rødt, viser til at velfungerende finansmarkeder er en forutsetning for økonomisk utvikling og verdiskaping. Den særskilte reguleringen av finansiell sektor begrunnes gjerne i hensynet til finansiell stabilitet og trygghet. Samtidig representerer finansnæringen to pst. av sysselsettingen og syv pst. av verdiskapingen i Norge og er Fastlands-Norges største skatteytter. Flertallet mener det er viktig med en helhetlig næringspolitikk for bransjen som også tar hensyn til finansnæringens behov for omstilling og konkurransekraft gjennom oppdaterte reguleringer og muligheter.

Flertallet viser til at Norge er et av de mest digitaliserte landene i Europa, og at den norske finansnæringen lenge har vært langt fremme når det kommer til omstilling og evne til å utvikle og tilby kundene digitale tjenester. Fremveksten av finansiell teknologi, «fintech», er i ferd med å endre aktørbildet globalt og derfor også i Norge. Innen betalingstjenester og finansiering kommer det nye aktører og tjenester utenfor det etablerte finanssystemet. Flertallet mener at denne utviklingen først og fremst byr på muligheter for den norske finansnæringen og konkurranse som kommer kundene til gode. Men nye forretningsmodeller og måter å tilby finansiell tjenesteyting på vil også utfordre eksisterende reguleringer, person- og forbrukervern og betydningen for finansiell stabilitet. Flertallet mener myndighetene har et ansvar for å sikre innovasjon og konkurranse innen finansiell tjenesteyting, uten at dette skjer på be-

kostning av svakere soliditets- og sikkerhetskrav for aktørene, enten tjenesteytingen skjer innenfor eller utenfor det etablerte og regulerte finanssystemet. Lik risiko skal reguleres likt, selv om ny teknologi og nye forretningsmodeller fører til strukturendringer i finansnæringen og bryter opp verdikjeden gjennom nye tjenester og nye aktører.

Flertallet mener at ved å legge til rette for nye aktører og nye forretningsmodeller kan myndighetene bidra til et mer diversifisert og robust tilbud av finansielle tjenester som igjen reduserer systemisk risiko i finansmarkedene. Komplekse regulatoriske krav kan hindre innovasjon og konkurranse ved at nye produkter og tjenester ikke blir realisert som følge av usikkerhet knyttet til reguleringen, eller at reguleringen ligger etter teknologien. I denne sammenheng har såkalte regulatoriske sandkasser fått oppmerksomhet, der aktører får testet ut om nye produkter og tjenester er levedyktige og oppfyller kravene, eller om det trengs endringer av reguleringer, i et kontrollert miljø med et begrenset antall kunder. Flertallet viser til at IKT-Norge og Finans Norge, i samarbeid med PwC, nylig har spilt inn forslag til hvordan en regulatorisk sandkasse kan etableres i Norge, og at Finanstilsynet har etablert et kontaktpunkt for «fintech»-virksomhet som skal bidra til å identifisere behov for endringer i regelverket. Flertallet merker seg at departementet vil vurdere behovet og mulighetene for å iverksette ytterligere tiltak for å legge til rette for «fintech»-virksomheter i Norge, på bakgrunn av erfaringene fra ovennevnte tiltak og forslag samt erfaringer fra andre land og EUs fintech-arbeid. Flertallet stiller seg positive til tiltak som kan understøtte utviklingen av nye forretningsmodeller i finansnæringen.

Flertallet vil understreke behovet for å få på plass bedre løsninger for innovasjon og forskning på finansmarkedets område. Det er derfor nødvendig at regjeringen bidrar til et sterkere forskningsmiljø slik vi ser blant annet i Sverige og Danmark gjennom deres Swedish House of Finance og Danish Finance Institute. Det må komme på plass en ordning der fintech-bedrifter kan teste løsningene sine i begrenset omfang i markedet under nært oppsyn av Finanstilsynet. Slik kan oppstartsbedrifter få testet responsen i markedet samtidig som Finanstilsynet vil få verdifull kompetanse om teknologi og nye forretningsmodeller.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere en regulatorisk sandkasse for fintech i Norge innen utgangen av 2019. En regulatorisk sandkasse bør underlegges Finanstilsynet, men etableres i samarbeid med finansnæringen og om hensiktsmessig også inkludere øvrige relevante tilsynsorgan som for eksempel Datatilsynet, Konkurransetilsynet og Forbrukerombudet.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at Stortinget allerede i desember 2016 ba regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til regulatorisk sandkasse. Alternativet til at Norge får på plass en slik sandkasse, er at bedriftene må teste ut sine ideer i andre land, for eksempel Danmark eller England. Da er risikoen stor for at de etablerer sin bedrift utenfor Norge. Finansmarkedsmeldingen synliggjør at regjeringen er altfor passiv når det gjelder å få på plass en slik ordning. Kontaktpunktet for fintech kan ifølge næringen ikke fylle denne rollen. Disse medlemmer er glad for at regjeringspartiene nå støtter disse medlemmers forslag om å etablere en regulatorisk sandkasse for fintech innen utgangen av 2019, slik at ordningen snarest kommer på plass.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har satt ned en interdepartemental arbeidsgruppe som skal se på markedssvikten for fripoliser. En rapport fra Fafo 2018:13 dokumenterer at norske pensjonister har 350 mrd. kroner i fripoliser fra private tjenestepensjonsordninger som med lav rente og nye kapitalkrav har tapt i verdi gjennom flere år. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at arbeidet i det nedsatte utvalget må gis høy prioritet for å sikre at det ikke trekker ut i tid.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Miljøpartiet De Grønne viser til etterslepet i implementeringen av EUs regelverk for finansnæringen og er bekymret for dette. Finansnæringen er internasjonal, og likt regelverk gjør det enklere for norsk finansnæring å konkurrere utenfor Norge samt sikrer dem like konkurransevilkår her hjemme.

Disse medlemmer vil understreke finansnæringens viktighet for utviklingen av norsk næringsliv. Næringen selv har i mange år ønsket en stortingsmelding om finansnæringen som næring, og dette ble understreket igjen i årets høring om finansmarkedsmeldingen. Disse medlemmer støtter næringens ønske om en stortingsmelding som også trekker opp noen perspektiver for den framtidige utviklingen av denne viktige næringen.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme en egen stortingsmelding for finansnæringen som viser en helhetlig næringspolitikk for næringen.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at det ikke er noen kvantitativ begrensning på hva banker kan holde av risikable, private rentepapirer

eller derivater. De fleste norske banker har rentepapirer, som blant annet fungerer som likviditetsbuffer. En stor del av norske bankers tap under finanskrisen kom fra rentepapirer som falt i verdi. En bank som DNB har også en betydelig derivatportefølje. Norske regler er altså ikke til hinder for at en bank kan ha en utstrakt verdipapirvirksomhet. Større norske banker driver også virksomhet som likner på investeringsbankvirksomhet. Bankene bistår kunder ved utstedelse av rentepapirer og handler aktivt på vegne av seg selv og kunder.

Disse medlemmer understreker at vi ikke har noen garanti for at bankene i fremtiden ikke vil ta større risiko i verdipapirer eller derivater. I så fall kan en samordning av verdipapirvirksomhet og tradisjonell bankvirksomhet være uheldig for finansiell stabilitet. Et knapt mindretall i finanskriseutvalget, bestående av Randi Flesland, Jon Hippe, Thore Johnsen, Tore Lindholt, Stein Reegård, Bent Sofus Tranøy og Karen Helene Ulltveit-Moe, anbefaler at bankenes adgang til å ta risiko gjennom annen aktivitet enn kjernevirksomheten bør avgrenses ytterligere ut over det som i dag er nedfelt i norsk bank- og konsernlovgivning.

På denne bakgrunn vil disse medlemmer fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som reduserer bankenes adgang til å ta risiko utenfor kjernevirksomheten ytterligere.»

Avslutningsvis ønsker komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Rødt å påpeke at kapitaltilgangsutvalget fremhever at bortfallet av skyggerating er negativt, særlig for mindre låntakere, som gjerne er avhengige av slike ratinger for å få lån i markedet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan ordningen med skyggerating kan gjeninnføres, og hvilke grep Stortinget og regjeringen kan ta for å oppnå dette, og komme tilbake til Stortinget med dette senest våren 2019.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet minner om at regjeringen i industrimeldingen (Meld. St. 27 (2016–2017)) varslet en offentlig utredning om kapitaltilgangen til norsk næringsliv, og at kapitaltilgangsutvalget leverte sin utredning 1. mars 2018. Disse medlemmer minner om at medlemmene fra Senterpartiet bl.a. i Innst. 360 S (2016–2017) bad om at utvalget skulle se på den geografiske dimensjonen og vurdere tiltak som skal sikre bedre kapitaltilgang i hele Norge, også utenfor de sentrale områdene. Disse medlemmer registrerer at utvalget oppgir å ha fått meldinger om at det er mangel på langsiktig kapital og

kompetente eiermiljøer i Norge, særlig i distriktene. Disse medlemmer mener at kapitaltilgangen for næringslivet må styrkes også utenfor de mest sentrale delene av Norge, og at mulige løsninger på dette ikke er godt nok kartlagt av regjeringen.

Disse medlemmer vil ellers fremheve at den såkalte SMB-rabatten i kapitaldekningskravene som Norge nå er alene om ikke å ha innført, snarest bør gjøres gjeldende også her i landet. Disse medlemmer minner om at Senterpartiet, tidvis med støtte fra Venstre, i lang tid har forsøkt å få regjeringen til å innføre dette tiltaket. Disse medlemmer hadde håpet at Venstres inntreden i regjeringen skulle føre til at rabatten ble innført, men dette har til nå ikke skjedd. En rask innføring av ordningen er viktig for å sikre finansieringen av små og mellomstore bedrifter, særlig med tanke på den omstillingen som nå er nødvendig i næringslivet. Disse medlemmer minner om at kapitaltilgangsutvalget (NOU 2018:5 Kapital i omstillingens tid) særlig påpekte at mindre bedrifter har det «spesielt utfordrende» med tanke på å hente inn kapital. SMB-rabatten er et målrettet tiltak som vil svare på konkrete utfordringer deler av norsk næringsliv i dag opplever. Bankene oppgir i Norges Banks utlånsundersøkelse at kapitaldekningskrav er den viktigste grunnen til at man ikke gir mer næringslån, noe deler av norsk næringsliv og særlig SMB-bedrifter har fått merke. Det kan således neppe være tvil om at SMB-rabatt er et virksomt tiltak.

Et annet moment som bør vektlegges, er etter disse medlemmers syn at det har oppstått en uheldig konkurransevridning mellom norske og utenlandske banker, siden utenlandske banker, i motsetning til norske banker, kan benytte SMB-rabatt på sine utlån til norske (og utenlandske) bedrifter. I Finanstilsynets rapport «Finansielle utviklingstrekk» fra november 2015 går det frem at utenlandske banker øker sine markedsandeler for næringslån betydelig på bekostning av norske banker. Dette må etter disse medlemmers syn ses i sammenheng med at SMB-rabatten ikke er innført for norske banker.

Disse medlemmer ønsker ellers å poengtere at norske og lokale banker er svært viktige for SMB-bedrifter og deres mulighet til finansiering og rådgivning. Menon-rapporten «Lokale sparebankers betydning for norsk næringsliv» fra 2013 viser at tilstedeværelse av en lokal sparebank i et område øker bedriftenes sannsynlighet for å få lån betydelig, og at lånene som ytes fra en slik bank, også er vesentlig større. Slik sett representerer fraværet av SMB-rabatt en dobbel ulempe for SMB-bedrifter: De taper både gjennom generelt dårligere lånetilgang og -betingelser og gjennom at norske og lokale banker, som har størst sannsynlighet for å gi dem finansiering, taper relativt sett til utenlandske konkurrenter på at rabatten ikke er innført.

Disse medlemmer er bekymret for at slike hensyn i for liten grad er blitt tatt av regjeringen frem til nå. Blant annet er finansskatten fortsatt innrettet på en måte som er særlig skadelig for lokale sparebanker, som ofte relativt sett har betydelig høyere lønnsutgifter og mindre overskudd enn større forretningsbanker. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet i sitt alternative statsbudsjett både for 2017 og 2018 foreslår en provenyneutral omlegging av finansskatten som vil gjøre den til utelukkende en tilleggsatt på overskudd. En slik løsning vil gi bedre finansieringsbetingelser for SMB-bedrifter og dessuten sikre gode banktjenester til folk i hele Norge. Disse medlemmer viser ellers til egne merknader i finanskomiteens innstilling til Dokument 8:190 S (2017–2018).

Norsk finanssektor bør også styrkes på andre måter, og disse medlemmer viser i den forbindelse til at medlemmene fra Senterpartiet i innstillingen til fondsmeldingen (Meld. St. 13 (2017–2018)) foreslår at oljefondet i størst mulig grad skal administreres fra Norge og ha virksomhet flere steder i landet. En slik prioritering kan danne grunnlaget for levende finansmiljøer flere steder i Norge som privat sektor kan dra nytte av.

Disse medlemmer vil i denne sammenheng anerkjenne at norsk finansbransje har vært gjennom en betydelig omstilling de siste tiår. Bransjen har håndtert dette på en god måte. Denne omstillingen forventes å fortsette i uforminskert styrke de neste årene. I den forbindelse bør man ta på alvor at det er knyttet en del usikkerhet til om beredskapshensyn og sikkerhet er godt nok ivaretatt i den digitale virkelighet som nå manifesterer seg i bransjen. Disse medlemmer vil påpeke at regjeringen i samarbeid med bransjen bør foreta grundige vurderinger rundt dette og sørge for at sentral IT-infrastruktur driftes fra Norge av norske foretak.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti viser til at banker og finansinstitusjoner spiller en viktig rolle i økonomien. De tilbyr betalingstjenester, innskudd og utlån for husholdninger og bedrifter og forsikring mot «reell» risiko (brann, død, sykdom osv.) og finansiell risiko (brå prisendringer på valuta, renter, råvarer). Finansnæringen bidrar med avgjørende finansiell infrastruktur som skal tjene husholdninger og bedrifter over hele landet, og er å regne som en infrastrukturnæring.

Disse medlemmer understreker at vi må ha med oss lærdommene fra den internasjonale finanskrisen i tiden som kommer. Krisen skyldtes at banker, myndigheter, investorer og husholdninger tillot for stor gjeldsoppbygging og for høy risiko. Bankene hadde for liten egenkapital. De fikk utvikle komplekse finansielle produkter som gjorde prisen og risikoen vanskelig å se for investorene, og de fikk bygge opp store finanskon-

sern som kunne legge til grunn at de ville bli reddet av myndighetene om det skulle gå galt.

Disse medlemmer er bekymret for at for mye av midlene i finanssektoren globalt delvis går til spekulative formål som er privatøkonomisk lønnsomme, men samfunnsøkonomisk ulønnsomme. Likeledes er det en fare at finanssektoren tar for høye priser for sine tjenester på grunn av manglende konkurranse eller manglende åpenhet.

Disse medlemmer viser til at finanskrisen fikk et mindre omfang i Norge, ikke minst fordi vi etter bankkrisen på 90-tallet hadde innført strengere reguleringer enn andre land, blant annet med høyere krav til bankers egenkapital. Særnorske reguleringer var et fortrinn i møte med krisen, fordi de ga oss mer solide banker og færre spekulative finansprodukter.

Disse medlemmer viser til at vi imidlertid også her i landet har store, systemkritiske finanskonsern, i første rekke DNB. Også her i landet fikk de største bankene trappe ned egenkapitalen og tillegge boliglån lave risikovekter, paradoksalt nok i takt med stadig høyere boligpriser. Også her fikk kompliserte produkter utvikle seg til bankenes fordel i møte med vanlige investorer og forbrukere med mangelfull informasjon.

Disse medlemmer understreker at en banks kjerneoppgaver er å motta innskudd, yte lån og drive betalingsformidling. Etter finanskrisen ble det klart at mange banker internasjonalt hadde tatt høyere risiko enn det som var forenelig med kjerneoppgavene. Bankene investerte i risikable eiendeler og drev aktiv forvaltning av egne midler, og de undervurderte risikoen. Derfor har amerikanske og britiske myndigheter blant annet foreslått regelverk som skal skille ut verdipapirvirksomheten i egne verdipapirforetak (hhv. Volcker-regelen og «ring-fencing»).

Disse medlemmer viser til at norske banker i mindre grad har drevet slik egenhandel og investeringsbankvirksomhet. Forretningsbankloven § 24 og sparebankloven § 24 sier at bankene ikke kan plassere mer enn 4 pst. av forvaltningskapitalen i aksjer og andeler. Bestemmelsene reflekterer en norsk banktradisjon der bankene ikke skal være både eiere og långivere til næringslivet.

Komiteens medlem fra Rødt vil understreke den samfunnsmessige risikoen finanskriser representerer, og myndighetenes rolle i å forebygge disse via regulering av finansmarkedet. Dette medlem mener at finanssektorens størrelse, og raske vekst, utgjør en systemisk risiko for norsk økonomi. Dette medlem er spesielt bekymret for den sterke gjeldsveksten i husholdningene og mener det er nødvendig med strengere regulering av forbrukslån.

4. Trygge og gode finansielle tjenester til forbrukerne

4.1 Sammendrag

Det er nødvendig å ta særlig hensyn til forbrukerne i finansmarkedene, bl.a. fordi forbrukerne kan ha svake forutsetninger for å vurdere risiko, kostnader og avkastningspotensial for en del finansielle tjenester før avtaler inngås. Beslutninger med stor innvirkning på privatøkonomien, som opptak av lån til kjøp av bolig og valg av pensjonsprodukt, tas dessuten få ganger i livet, og det kan være lite rom for å «prøve og feile». Forbrukerne må orientere seg i stadig mer komplekse markeder for finansielle tjenester, og må ofte ta et større ansvar for hvordan egne pensjonsmidler forvaltes.

Forbrukervernet i finansmarkedene skal sikre at forbrukerne kan handle tryggere med profesjonelle finansforetak, men det fritar ikke forbrukerne for risiko. Regjeringen er opptatt av at forbrukerne skal ha kompetanse og informasjon som gjør dem i stand til å ta gode beslutninger for egen økonomi. Regjeringens vektlegging av forbrukerhensyn i finansmarkedspolitikken reflekteres i at et eget kapittel i denne meldingen er viet forbrukerspørsmål. Kapitlet gir en oversikt over hvordan myndighetene i dag bidrar til å sikre at forbrukerne mottar gode og trygge finansielle tjenester, og drøfter behovet for endringer med særlig oppmerksomhet om kundemobilitet og konkurranse, bankenes etterlevelse av plikten til å tilgjengeliggjøre kontanter, og tiltak rettet mot det raskt voksende markedet for forbrukslån.

Kundemobilitet og konkurranse

God konkurranse mellom tilbyderne av finansielle tjenester kan gi lavere priser og bedre løsninger for kundene. De siste årene har utenlandske tilbydere økt sitt nærvær i Norge, samtidig som det har blitt enklere for forbrukerne å få oversikt over hvilke tilbud som finnes, og å bytte bank eller forsikringsforetak. Det har bidratt til økt mangfold og mer effektiv konkurranse.

Finansportalen drives av Forbrukerrådet og er en av tjenestene som har gjort det enklere å få oversikt over finansielle tjenester. Siden juli 2016 har finansforetakene hatt krav om å ha en lenke til Finansportalen, der de presenterer sine produkter på nett. I de ti årene portalen har vært i drift, har mobiliteten og forhandlingsaktiviteten økt blant forbrukerne av tjenestene som sammenlignes.

Regjeringen mener det bør være enkelt å bytte tjenesteleverandør. I dag er det ikke mulig å ta med seg kontonummeret ved bytte av bank. Det kan heve terskelen for å bytte. En eventuell omlegging av kontonummersystemet vil imidlertid innebære betydelige utfordringer og kostnader. Samtidig skjer det nå store omveltninger på betalingsområdet, både teknologisk og regulatorisk, som kan bedre kundemobiliteten på andre

måter. «Adressen» til kontoene kan følge kunden på andre måter enn før, f.eks. ved bruk av mobilbetalingstjenester som Vipps, der telefonnumre kobler betaler og mottaker. EUs reviderte betalingstjenestedirektiv vil åpne for nye tjenester som bl.a. kan gi forbrukerne mulighet for å forholde seg til kontoinformasjon og betalinger på ett sted, uavhengig av hvilke banker som er involvert, og redusere behovet for å oppgi kontonummer i ulike sammenhenger. Regjeringen arbeider dessuten med forslag til en ny finansavtalelov som bl.a. skal gjøre det lettere å sammenligne banktjenester og bytte bank, herunder med nye regler om bankenes plikt til å bistå ved bankbytte. Det er betydelig utvikling også utenfor banksystemet, der stadig flere aktører innen fintech tilbyr helt nye løsninger, ofte frikoblet fra etablerte kanaler for betalingsformidling.

Behovet for å endre det norske kontonummersystemet bør vurderes når en har mer kunnskap om markedsutviklingen. Dersom markedet med de nye mulighetene teknologien og reguleringen nå åpner for, ikke bringer frem hensiktsmessige løsninger, vil det bli aktuelt å se nærmere på personlige kontonumre og andre tiltak for konkurranse og kundemobilitet. Også andre land står overfor slike problemstillinger. Blant annet har EU-kommisjonen varslet en kost-nytte-vurdering av såkalt kontonummerportabilitet i EU høsten 2019.

Bankenes tilbud av kontanttjenester

Ifølge Norges Bank ble bare hver tiende betaling gjort med kontanter i 2017, mot hver fjerde ti år tidligere. Selv om de elektroniske løsningene i dag dekker de fleste behov for mange, er kontanter fortsatt et viktig betalings- og verdioppbevaringsmiddel, og noen grupper vil i mange år fremover ha behov for kontanttjenester. Kontanter har egenskaper som dagens elektroniske løsninger ikke har, som evne til umiddelbart oppgjør uten tredjepart, sikker lagring av verdier og anonymitet ved betaling. Norske kontanter er en fordring på Norges Bank, og tvungne betalingsmidler i forbrukerforhold.

Motstykket til bankenes enerett på å ta imot innskudd er at kundene må ha mulighet for å sette inn og ta ut kontanter. Fra 1. januar 2017 har bankenes plikt til å gjøre kontanter tilgjengelig vært gitt i lov. Finanstilsynet har på oppdrag fra Finansdepartementet kartlagt hvordan bankene etterlever plikten, og vurdert om det er behov for innskjerping. Kartleggingen viser at kontanttjenestene i bankenes filialer i stor grad er erstattet av minibanker, innskuddsautomater, kontantuttak i butikker og banktjenester gjennom Posten. Disse løsningene sikrer at kontanttjenester er tilgjengelig i hele landet, selv om 124 av 422 kommuner, i hovedsak kommuner med lave innbyggertall, i dag er uten bankfilialer. Finanstilsynet mener at dagens tilbud i hovedsak dekker kundenes behov, men oppfordrer bankene til å samarbeide om bedre innskuddsmuligheter etter modell av

minibanksamarbeidet. Tilsynet peker også på faren for at kontanttjenestetilbudet kan bli svekket fremover.

Regjeringen mener det er av stor betydning at publikum har tilgang til bankinnskudd og betalingstjenester på en hensiktsmessig måte. Det er betryggende at Finanstilsynet har funnet at kontanttjenester er tilgjengelig i hele landet, men utviklingen kan gi grunnlag for bekymring. Bankene har et ansvar for å opprettholde tilfredsstillende kontanttilbud i hele landet også fremover. Dette ansvaret kan trolig ofte håndteres mest effektivt gjennom fellesløsninger, slik Finanstilsynet og Norges Bank har pekt på. Dersom bankene ikke opprettholder et godt nok tilbud, har Finansdepartementet mulighet for å fastsette konkrete plikter for enkeltbanker i forskrift. Det vil imidlertid kunne innebære unødvendig høye kostnader sammenlignet med et velorganisert samarbeid bankene imellom. Regjeringen vil følge opp disse spørsmålene i samarbeid med Finanstilsynet og Norges Bank, og i dialog med finansnæringen, og gi Stortinget en oppdatert orientering i neste års finansmarkedsmedling.

Finansdepartementet fastsatte dessuten 17. april i år forskriftskrav som presiserer at bankene skal ha løsninger for å kunne møte økt etterspørsel etter kontanter som følge av svikt i tilgangen til de elektroniske betalingssystemene. Kontanter har en viktig beredskapsrolle, og de nye reglene vil bidra til å sette en standard for den samlede kapasiteten og beredskapen i det norske betalingssystemet. Bankene skal oppfylle kravene innen 1. januar 2019.

Forbrukslån og rentetak

Markedet for usikrede forbrukslån har vokst kraftig de siste årene. Veksten var om lag 13 pst. i 2017, som er dobbelt så høyt som den samlede gjeldsveksten til norske husholdninger. Forbrukslån utgjør om lag 3 pst. av samlet gjeld i husholdningene, men står for ca. 12 pst. av renteutgiftene. En stor del av veksten i forbrukslån kommer fra spesialiserte forbrukslånsbanker som i hovedsak har blitt etablert de siste ti årene.

Tilgang til usikret kreditt kan gi husholdningene økonomisk frihet, f.eks. til å håndtere uforutsette utgifter, men kan også skape problemer for personer som av ulike grunner tar opp større lån enn de klarer å betjene. Selv om omfanget av forbrukslån fortsatt er relativt lavt i Norge i forhold til en del andre land, ser regjeringen med bekymring på veksten og har iverksatt en rekke tiltak for å få dette markedet til å fungere bedre.

Det er innført strengere krav til markedsføring av kreditt og fakturering av kredittkortgjeld, og Finanstilsynet har gitt retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån. Finanstilsynet har også fastsatt høyere soliditetskrav for flere av forbrukslånsbankene. Den nye gjeldsinformasjonsloven åpner for registrering og formidling av gjeldsopplysninger til bruk i bankenes kre-

dittvurderinger, og to aktører har levert søknad om få drive slik virksomhet. Endringer i finansforetaksloven vil fra neste år gjøre det dyrere for forbrukslånsbankene å være omfattet av innskuddsgarantien. I arbeidet med forslag til ny finansavtalelov ser regjeringen dessuten på en rekke tiltak som kan gi et sterkere forbrukervern ved opptak av kreditt, bl.a. plikt til å avslå en lånesøknad dersom kredittvurderingen viser at kunden trolig ikke kan betjene lånet, og regulering av urimelig høye renter (åger).

Selv om regjeringen legger til grunn at de gjennomførte og planlagte tiltakene kan ha kraft i seg til å løse opp i de fleste problematiske sidene i markedet for forbrukslån, følger regjeringen nøye med på markedet for å vurdere behovet for ytterligere regulering. I tråd med anmodningsvedtak fra Stortinget har regjeringen vurdert om det vil være mulig og hensiktsmessig å innføre et rentetak for forbrukslån. Rentetak er en form for prisregulering av kreditt, der det settes grenser for hvor høye renter og kostnader et lån kan ha. Flere land har innført rentetak, med stor variasjon i nivå og utforming.

Virkningene av et rentetak vil avhenge av hvilket nivå det settes på. Et lavt rentetak vil kunne redusere tilgangen på kreditt for en større gruppe, fordi prisen bankene kan ta, ikke vil samsvare med risikoen kundegruppen representerer. Bankene kan også velge å sette opp renten for kunder med lavere risiko for å kompensere for tapt inntektspotensial. Et rentetak vesentlig over gjennomsnittsrenten vil påvirke en mindre del av markedet, og først og fremst små lån med kort løpetid og høy effektiv rente. Markedet for slike lån er imidlertid betydelig mindre i Norge enn i f.eks. Sverige, Finland og Storbritannia, og de som tar opp slike lån i Norge, har ofte få andre muligheter i kredittmarkedet. Et høyt rentetak kan likevel fungere disiplinerende.

Regjeringen mener at rentetak kan være et aktuelt virkemiddel, særlig dersom små forbrukslån med kort løpetid skulle få et visst omfang i Norge. Rentetak vil imidlertid være et inngripende tiltak, og bør først vurderes når en har vunnet noe mer erfaring med gjennomførte og planlagte tiltak, og dersom tiltakene viser seg ikke å ha tilstrekkelig ønsket effekt. Regjeringen vil gi Stortinget en oppdatert orientering om markedsutviklingen i neste års finansmarkedsmelding.

4.2 Komiteens merknader

Komiteen peker på at forbrukslån er en type kreditt som det i lang tid har vært oppmerksomhet rundt, blant annet fordi låneformen synes å være tettere forbundet med gjeldsproblematikk enn noen annen lånetype. Slike lån utgjør ca. 3 pst. av norske husholdningers samlede gjeld. Imidlertid har veksten i denne lånetypen vært over dobbelt så stor som i andre lånetyper den siste tiden. Det har også fremkommet at sårbare grupper, som for eksempel unge og aleneforeldre, har en betyde-

lig overrepresentasjon blant dem som opplever problemer med låneformen.

Komiteen viser til at det dessuten har vært rapportert om flere tilfeller der forbrukslån har blitt brukt i stedet for egenkapital til finansiering av bolig. Dette representerer en formidabel risiko både på individ- og samfunnsnivå.

Komiteen har ellers lagt merke til at ulike typer forbrukslånsprodukter markedsføres stadig mer målrettet og aggressivt.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget senest høsten 2018 med et forslag om å forby aggressiv markedsføring av forbrukslån.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til meldingen og slutter seg til vurderingen av at nye tiltak og regelverk innført i 2017 gjør at rentetak kan avventes. Det forventes at risikojustert bidrag for å være omfattet av innskuddsgarantien vil kunne minske næringens iver etter å yte forbrukslån, det samme vil høyere soliditetskrav for forbrukslånsbankene. Det er i tillegg i 2017 innført opplysningsplikt om renter og gebyrer, regler for fakturering som viser hva forbrukeren må betale for å unngå renter, og begrensninger i markedsføringsadgangen.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt synes det er positivt at regjeringen nå gjennomfører noen tiltak for å demme opp for noen av problemene med forbrukslån. Samtidig er det uheldig at viktige virkemidler, som for eksempel rentetak, ikke innføres. Disse medlemmer har merket seg at det er innført rentetak på lån og kreditt i mange land i verden, herunder i 14 EU-land, senest i Sverige (SOU 2016:68) og Finland. Rentetak vil ha den virkningen at det ikke lenger vil være lønnsomt for bankene å gi lån til de personene som har høyest kredittrisiko, det vil si den gruppen som står i størst fare for å få betalingsvansker og på lengre sikt omfattende gjeldsproblemer. Med andre ord er rentetak et målrettet virkemiddel. Organisasjoner som Forbrukerrådet, Huseiernes landsforbund og Gjeldsofferalliansen har tatt til orde for å innføre rentetak i Norge. Også krefter innad i bransjen anbefaler dette.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede ulike modeller for rentetak i Norge, og komme tilbake til Stortinget med en anbefalt modell i Finansmarkedsmeldingen 2019.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er bekymret for veksten i forbrukslån i Norge, som i 2017 var på 13 pst. Selv om denne gjeldstypen bare utgjør 3 pst. av husholdningenes samlede gjeld, står renter på forbrukslån nå for 12 pst. av de samlede renteutgiftene.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg trakk tilbake regjeringen Stoltenbergs forslag til et offentlig gjeldsregister der også usikret gjeld framgår. Dette har ført til at vi står uten et av de viktigste verktøyene for å hindre veksten i forbrukslån. Disse medlemmer mener det er viktig å få forgang i å få på plass et gjeldsregister.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet ved behandlingen av forrige års finansmarkedsmelding ba regjeringen komme tilbake med en vurdering av innføring av et rentetak på forbrukslån.

Disse medlemmer ønsker fortsatt å få utredet ulike modeller for rentetak, slik at dette raskt kan settes i verk hvis igangsatte tiltak og endret regelverk ikke har tilstrekkelig virkning.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag

«Stortinget ber regjeringen utrede ulike modeller for et rentetak i Norge.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser for øvrig til at banker i dag har plikt til å fraråde låneopptak til personer som ikke har betalingssevne, og anser opprettelsen av et nasjonalt gjeldsregister som nødvendig for å sikre at denne frarådingsplikten blir reell. Dette gjelder særlig ved opptak av forbrukslån. Det er dessverre etter hvert en dårlig skjult hemmelighet at mange gjeldsøfre sjonglerer gjeld med ulike typer forbruksfinansiering og gjennom det havner enda dypere ned i gjeldsuføret. Et offentlig gjeldsregister har vært utredet tidligere, og disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg trakk tilbake regjeringen Stoltenbergs forslag til et offentlig gjeldsregister der også usikret gjeld framgår. Dette har ført til at vi står uten et av de viktigste verktøyene for å hindre veksten i forbrukslån. Disse medlemmer har merket seg at regjeringen har brukt over fire år på å utrede et privat gjeldsregister, og forventer derfor at et slikt register er operativt innen kort tid.

Disse medlemmer påpeker at gjeldsregisteret som nå opprettes, kun omfatter usikret forbruksgjeld. Kapitaltilgangsutvalget har ønsket at det skal utredes å etablere et sentralt kredittregister i Norge for all gjeld, også for lån til bedrifter. Disse medlemmer imøteser også et slikt arbeid.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt er ellers opptatt av forbrukernes stilling og ønsker å understreke

at regjeringens arbeid med såkalt kontonummerportabilitet, dvs. at man skal kunne ta med seg sitt kontonummer når man bytter bank, går for tregt. Disse medlemmer viser til at EU-kommisjonen har varslet en kost-nytte-vurdering av kontonummerportabilitet i EU høsten 2019. Disse medlemmer registrerer ellers at bl.a. Huseiernes landsforbund påpeker at flytting av tjenester som E-faktura og AvtaleGiro i dag er unødvendig komplisert når man bytter bank, og at forenklinger på dette området kan bidra til en mer velfungerende konkurransesituasjon for banktjenester. Disse medlemmer ber regjeringen merke seg dette og vurdere å innføre snarlige tiltak.

Disse medlemmer registrerer ellers at kontan-tenes stilling utfordres. Det påtreffes stadig oftere butikker og andre etableringer som proklamerer seg som kontantfrie, og som derved vanskeliggjør eller umuliggjør oppgjør med kontanter, til tross for at kontanter er tvungent betalingsmiddel i Norge. Disse medlemmer mener regjeringen ikke gjør nok for å sikre kontan-tenes stilling. Disse medlemmer vil fremheve at spørsmålet om hvorvidt Norges Bank skal få utstede digitale kontanter er viktig, og forventer at Stortinget involveres i vurdering av dette.

Disse medlemmer viser til Finanstilsynets vurdering og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette en offentlig utredning for å vurdere behovet for nye løsninger og regler for å sikre tilgang til kontanter.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser for øvrig til egne merknader i Innst. 485 S (2016–2017) i behandlingen av Senterpartiets representantforslag om kontanter som betalingsmiddel i Norge.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne vil videre understreke at regjeringen har et særlig ansvar for de kommunene som opplever problemer med sine pensjonskasser i forbindelse med kommunesammenslåinger. Ved fremtidige kommunesammenslåinger bør myndighetene være tydelige på disse utfordringene overfor berørte kommuner allerede tidlig i prosessen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt viser til at muligheten til salg av fordringer er en inntjeningsmulighet for tilbydere av forbrukslån, et marked for forbruksgjeld hvor fordringer overdras fritt. Disse medlemmer mener dette er noe aksjonærene tjener på, men som i liten grad kommer låneopptaker til gode. Det kan også bidra til å senke terskelen for å tilby usikret kreditt til personer som åpenbart ikke skulle fått det.

På denne bakgrunn vil disse medlemmer fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan muligheten for salg av fordringer påvirker markedet for forbrukslån, hvorvidt det innebærer at personer uten betalingsevne får forbrukslån, og om det er formålstjenlig å begrense salg av fordringer for usikret forbruksgjeld.»

Disse medlemmer viser til at utlånerne i dag ofte setter bort innkrevingen eller selger kravene til inkassoselskaper som krever gebyrer og høye renter. Inkassosalærene er høye og kan føre til at småbeløp blir uhåndterlige. Disse medlemmer mener derfor at å begrense muligheten til å bruke eksterne inkassoselskaper ved innkreving av usikret lån og kreditt kan føre til lavere gebyrer og mindre belastning for dem som har uhåndterlig gjeld, og at dette bør ses nærmere på.

På denne bakgrunn vil disse medlemmer fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede om det bør settes som vilkår at usikrede lån kun kan inndrives ved hjelp av såkalt egeninkasso, altså at kreditor må drive innkrevingen og inkassovirksomheten selv.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet ønsker å omtale såkalt folkefinansiering. Slik finansiering utgjør et nyttig og spennende supplement til etablerte finansieringsformer. Imidlertid henstiller disse medlemmer om at regjeringen påser at det blir gitt tilstrekkelig informasjon om risiko til småsparere som deltar i denne finansieringsformen. Det vises her til egne merknader i Innst. 169 S (2017–2018) om folkefinansiering.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at det er vedtatt gjennomført flere innstramminger de siste årene, blant annet oppfølging av Sosialistisk Venstrepartis forslag om retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis, men dette medlemmer mener det er behov for ytterligere tiltak. Dette medlemmer mener regjeringens utkast til ny finansavtalelov i så måte inneholder forslag om gode tiltak, som en avslagsplikt, men mangler tiltak som omfatter det tiltakende problemet med tilleggsfordeler knyttet til kredittomsetning.

5. Virksomheten til Norges Bank i 2017

5.1 Sammendrag

Norges Bank skal fremme økonomisk stabilitet og forvalte verdier på vegne av fellesskapet. Banken overvåker stabiliteten i det finansielle systemet og gir vurderinger av utsiktene for finansiell stabilitet i offentlige

rapporter flere ganger i året. Hvert kvartal gis et råd til Finansdepartementet om nivået på det motsykliske kapitalbufferkravet. Norges Bank opprettholdt gjennom 2017 sitt råd om et bufferkrav på 2 pst. med virkning fra 31. desember 2017. Rådet ble gitt til, og fulgt opp av, departementet i desember 2016. Norges Bank skal bidra til robuste og effektive betalingssystemer og er oppgjørsbank på øverste nivå for betalinger mellom bankene i Norge. Sentralbanken yter lån til banker og sentrale motparter, utsteder sedler og mynter, forsyner bankene med kontanter og fører tilsyn med interbanksystemene. Norges Bank forvalter også bankens valutareserver.

Norges Bank forestår den operative gjennomføringen av pengepolitikken etter retningslinjer fastsatt i forskrift. Inflasjonsstyring ble innført i 2001. I løpet av årene med inflasjonsstyring har det vært en utvikling både i tenkningen om og praktiseringen av pengepolitikken. I mars i år ble en ny modernisert forskrift fastsatt. Et utgangspunkt for moderniseringen av forskriften har vært å bringe forskriften i samsvar med hvordan pengepolitikken i dag blir utøvd, og hva som i dag anses som en god pengepolitikk. Det operative målet for pengepolitikken skal være en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2 pst. Inflasjonsstyringen skal være fremoverSKUende og fleksibel, slik at den kan bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting samt bidra til å motvirke oppbyggingen av finansielle ubalanser. Ofte er det ingen motsetning mellom hensynet til lav og stabil inflasjon og de øvrige hensynene. Dersom det kommer til konflikt, må Norges Bank utøve skjønn når ulike hensyn veies mot hverandre.

Det viktigste virkemiddelet i utøvelsen av pengepolitikken er styringsrenten. Norges Bank holdt styringsrenten uendret på 0,5 pst. gjennom hele 2017. Den økonomiske utviklingen både i Norge og internasjonalt bedret seg gjennom 2017. Det bidro til å trekke rentebanen til Norges Bank noe opp mot slutten av fjoråret.

Finansdepartementet gir hvert år en vurdering av Norges Banks utøvelse av pengepolitikken. Det har etter departementets syn over tid vært en god utvikling i hvordan pengepolitikken utøves. Det er bred tillit til pengepolitikken både hos markedsaktører, de akademiske miljøene og opinionen i alminnelighet. Videreutviklingen av pengepolitikken har fortsatt gjennom 2017, bl.a. er Norges Banks redegjørelse av skjønnsutøvelsen i rentesettingen blitt tydeligere.

Norges Bank forestår også forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (SPU) på vegne av staten og etter nærmere bestemmelser fastsatt av Finansdepartementet. Forvaltningen av SPU, herunder resultatene og vurderinger av disse, er omtalt nærmere i Meld. St. 13 (2017–2018) Statens pensjonsfond 2018.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til egne merknader i Innst. 229 S (2017–2018) om ny forskrift for pengepolitikken vedrørende det nye inflasjonsmålet.

Disse medlemmer viser også til egne merknader i innstillingen til Meld. St. 13 (2017–2018) om forvaltningen av oljefondet vedrørende at det ønskes et større fokus på å holde kostnadene til forvaltningen av fondet nede.

6. Virksomheten til Finanstilsynet i 2017

6.1 Sammendrag

Finanstilsynet fører tilsyn med at finansforetakene følger lover og forskrifter. Finanstilsynet gjennomfører regelmessige analyser av utviklingen i finansnæringen og av de økonomiske forholdene nasjonalt og internasjonalt. Et av Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet, og tilsynet legger i sin virksomhet vekt på både risikoen finansforetakene står overfor som følge av den makroøkonomiske utviklingen, og risikoen for det finansielle systemet og økonomien som finansforetakene samlet kan generere. Finanstilsynet arbeidet i 2017 bl.a. med videreutvikling av modellverktøy og gjennomførte stresstester av 20 norske bankkonsern og nær 100 mindre norske banker. Finanstilsynet deltar i EUs finanstilsynsmyndigheter og har tett samarbeid med andre nasjonale tilsynsmyndigheter.

Finanstilsynet gjennomfører løpende dokumentbasert tilsyn på grunnlag av rapportering fra foretakene, og dette danner sammen med overvåking av markedene og norsk økonomi grunnlag for en risikobasert utvelgelse av foretak for stedlig tilsyn. Stedlig tilsyn er viktig for å identifisere eventuelle problemer, og gir mulighet for tett dialog med ledelse og styre på et tidlig stadium, slik at nødvendige tiltak kan iverksettes på en effektiv måte. I 2017 gjennomførte Finanstilsynet 21 stedlige tilsyn i banker, kredittforetak og finansieringsforetak, samt 10 særskilte tilsyn med bruk av interne risikomodeler. Det ble gjennomført til sammen 15 stedlige tilsyn i forsikringsforetak og pensjonskasser i 2017, og 23 stedlige tilsyn med IKT og betalingstjenester. Finanstilsynet gjennomførte en rekke tilsyn på verdipapirområdet og innen regnskap og revisjon, eiendomsmegling og inkasso.

6.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ønsker å påpeke at Finanstilsynet har en meget sentral nasjonal rolle gjennom sin oppgave med å føre tilsyn med den norske finanssektoren. Det er uheldig at stortingsflertallet mot Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folke-

parti og Miljøpartiet De Grønnes stemmer gjennom behandlingen av Prop. 127 L (2015–2016) sørget for at Finanstilsynet i praksis er underordnet EU og EUs finanstilsynssystem. Disse medlemmer registrerer at det nå foreligger et forslag fra EU-kommisjonen som kan resultere i en ytterligere maktforskyvning i retning av EUs finanstilsynssystem. Disse medlemmer forutsetter at regjeringen følger denne prosessen nøye og ivaretar norske interesser.

7. Virksomheten til Folketrygdfondet i 2017

7.1 Sammendrag

Folketrygdfondet er et statlig særlovselskap som forestår den operative forvaltningen av Statens pensjonsfond Norge (SPN) etter nærmere bestemmelser fastsatt av Finansdepartementet. Målet for forvaltningen er høyest mulig avkastning over tid, målt i norske kroner og etter kostnader. Markedsverdien av SPN var 240,2 mrd. kroner ved utgangen av 2017, og avkastningen var 13,2 pst. i 2017, som er 0,5 prosentenheter høyere enn avkastningen av referanseindeksen fastsatt av departementet. Forvaltningen av SPN, herunder resultatene og vurderinger av disse, er omtalt nærmere i Meld. St. 13 (2017–2018) Statens pensjonsfond 2018.

7.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

8. Virksomheten til IMF i 2017

8.1 Sammendrag

Det internasjonale valutafondet (IMF) skal fremme samarbeid om det internasjonale monetære systemet, styrke finansiell stabilitet globalt og regionalt og støtte opp under internasjonal handel. IMF's ordinære utlån er nå på det laveste nivået siden finanskrisen. Til sammen har 16 land låneavtaler med IMF under de ordinære ordningene. Dette inkluderer to såkalte føre-var-avtaler, som kan innvilges land som trenger å styrke tilliten til at de vil klare å innfri sine internasjonale betalingsforpliktelser. Omfanget av nye låneavtaler under de subsidierte låneordningene for lavinntektsland har ligget på et høyt nivå de siste årene, og i alt 19 land har nå program under disse.

Norge stiller til sammen 11,7 mrd. SDR (tilsvarer i overkant av 130 mrd. kroner) til disposisjon for IMF's generelle låneordninger. Av dette er 3,75 mrd. SDR ordinære kvotemidler, 1,97 mrd. SDR stilles til disposisjon gjennom IMF's multilaterale innlånsordning (NAB-ordningen) og 6 mrd. SDR gjennom en bilateral låneavtale. Norge bidrar også med frivillige midler til finansiering av låneordningene for lavinntektsland.

Et viktig tema for IMF framover er den kommende kvoterevisjonen, som etter planen skal gjennomføres innen IMFs vårmøte i 2019 og ikke senere enn IMFs årsmøte høsten 2019. Kvotene bestemmer størrelsen på medlemmenes finansielle plikter og rettigheter og langt på vei også fordelingen av stemmer i IMFs styrende organer.

8.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

9. Endringer av regelverk og konsesjoner i 2017

9.1 Sammendrag

Reguleringen av finansmarkedene består hovedsakelig av lover og forskrifter. Finansdepartementet har i oppgave å fremme lovforslag til Stortinget og har etter lovgivningen hjemler til å fastsette forskrifter med nærmere regler. Finansdepartementet har også myndigheten til å gi konsesjon til etablering eller endring av virksomhet på finansmarkedsområdet og stille vilkår for konsesjonene. En nærmere oversikt over de viktigste regelverksendringene i 2017 er gitt i kapittel 9 i meldingen. Kapitlet inneholder også en omtale av sentrale konsesjoner som ble gitt i 2017.

9.2 Komiteens merknader

Komiteen tar omtalen til orientering.

10. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme en egen stortingsmelding for finansnæringen som viser en helhetlig næringspolitikk for næringen.

Forslag fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som reduserer bankenes adgang til å ta risiko utenfor kjernevirksomheten ytterligere.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen utrede ulike modeller for rentetak i Norge og komme tilbake til Stortinget med en anbefalt modell i Finansmarkedsmeldingen 2019.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utrede ulike modeller for et rentetak i Norge.

Forslag fra Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen nedsette en offentlig utredning for å vurdere behovet for nye løsninger og regler for å sikre tilgang til kontanter.

Forslag fra Senterpartiet og Rødt:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan ordningen med skyggerating kan gjeninnføres, og hvilke grep Stortinget og regjeringen kan ta for å oppnå dette, og komme tilbake til Stortinget med dette senest våren 2019.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt:

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan muligheten for salg av fordringer påvirker markedet for forbrukslån, hvorvidt det innebærer at personer uten betalings- evne får forbrukslån, og om det er formålstjenlig å begrense salg av fordringer for usikret forbruksgjeld.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen utrede om det bør settes som vilkår at usikrede lån kun kan inndrives ved hjelp av såkalt egeninkasso, altså at kreditor må drive innkrevningen og inkassovirksomheten selv.

11. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen etablere en regulatorisk sandkasse for fintech i Norge innen utgangen av 2019. En regulatorisk sandkasse bør underlegges Finansstilsynet, men etableres i samarbeid med finansnæringen og om hensiktsmessig også inkludere øvrige relevante tilsynsorganer som for eksempel Datatilsynet, Konkurransetilsynet og Forbrukerombudet.

II

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget senest høsten 2018 med et forslag om å forby aggressiv markedsføring av forbrukslån.

III

Meld. St. 14 (2017–2018) – Finansmarkedsmeldingen 2018 – vedlegges protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 5. juni 2018

Henrik Asheim

leder og saksordfører

Vedlegg

Referat fra åpen høring i finanskomiteen om

Finansmarkedsmeldingen 2018

Høring mandag 14. mai 2018:

Høring med sentralbanksjef Øystein Olsen *3

Åpen høring i finanskomiteen mandag den 14. mai 2016 kl. 12.15

Møteleder: Henrik Asheim (H) (komiteens leder)

Sak:

*Finansmarkedsmeldingen 2018
(Meld. St. 14 (2017–2018))*

Møtelederen: Da har jeg gleden av å ønske velkommen til finanskomiteens høring, finansmarkedsmeldingen for 2018, og da begynner jeg med å gi ordet til sentralbanksjef Øystein Olsen for hans redegjørelse – vær så god.

*Høring med sentralbanksjef Øystein Olsen
(Sentralbanksjefens redegjørelse ble fulgt av en
powerpoint-presentasjon)*

Øystein Olsen: Takk for det leder, og takk for denne anledningen til å gjøre rede for gjennomføringen av pengepolitikken. Min innledning her i dag bygger som vanlig på Norges Banks årsmelding for foregående år og våre pengepolitiske vurderinger frem til rentemøtet i begynnelsen av mai i år.

De ulike delene av den økonomiske politikken må virke sammen for å oppnå en god og stabil utvikling i økonomien over tid – med høy sysselsetting og lav arbeidsledighet. Pengepolitikkenes viktigste oppgave er å opprettholde en stabil pengeverdi.

Siden 2001 har det operative målet for pengepolitikken vært lav og stabil inflasjon. Det videreføres i den nye forskriften for pengepolitikken som regjeringen fastsatte 2. mars i år. Forskriften klargjør mandatet og vil ikke føre til vesentlige endringer i utøvelsen av pengepolitikken. Dette kommer jeg tilbake til, men jeg vil starte med å gå litt over ett år tilbake i tid.

I begynnelsen av fjoråret, 2017, var det fortsatt en god del ledige ressurser i norsk økonomi, og det var utsikter til at inflasjonen kunne bli liggende lavere enn inflasjonsmålet i årene fremover. Internasjonale renter var svært lave. Norges Bank hadde holdt styringsrenten på 0,5 pst. i ett år, og det var mer sannsynlig at styringsrenten ville bli satt videre ned enn at den ville bli satt opp den nærmeste tiden. Det var tegn til lysning både internasjonalt og i Norge, norsk økonomi, men usikkerheten var betydelig.

(Figur: Global BNP-vekst)

Utsiktene endret seg gjennom fjoråret. Veksten internasjonalt fikk etter hvert feste, og anslagene for global vekst ble oppjustert. Hos flere av våre handelspartnere var ledigheten mot slutten av 2017 lavere enn før finanskrisen. Til tross for at veksten ute tok seg opp og ledighe-

ten falt, holdt lønnsveksten seg moderat. Hos de fleste av Norges handelspartnere var kjerneprisveksten også i fjor fortsatt lavere enn inflasjonsmålene.

(Figur: Internasjonale renter)

Styringsrentene i USA, Storbritannia og Canada ble satt opp i løpet av 2017. I tillegg begynte Den amerikanske sentralbanken forsiktig å bygge ned sin balanse, mens Den europeiske sentralbanken annonserte at den ville redusere sine obligasjonskjøp fra 2018. Rentenivået internasjonalt er likevel fortsatt lavt, og både signaler fra sentralbanker og forventninger i markedet indikerer en svært gradvis renteoppgang.

(Figur: Oljepris og kronkurs)

Oljeprisen har steget gjennom de siste to årene. Oppgangen kan ses i sammenheng med at veksten i globalt oljeforbruk har holdt seg godt oppe. Den siste tiden har også geopolitiske spenninger trukket oljeprisen videre opp. Den norske kronen har styrket seg noe i denne perioden, og da snakker vi altså om en lengre periode, på et par år.

(Figur: BNP for Fastlands-Norge)

Her hjemme tok veksten i fastlandsøkonomien seg opp gjennom fjoråret, og utsiktene bedret seg. Lave renter, bedret konkurranseevne og ekspansiv finanspolitikk bidro til oppgangen. Samtidig avtok fallet i oljeinvesteringene etter flere år med kraftig nedgang. Til tross for at aktiviteten i norsk økonomi fortsatt var noe under et normalt nivå, var økonomien på vei ut av lavkonjunkturen som fulgte i kjølvannet av oljeprisfallet i 2014. Sysselsettingen økte, og arbeidsledigheten falt.

Bedringen i arbeidsmarkedet ble gjenspeilet i en moderat oppgang i lønnsveksten, som i årene før var blitt dempet av nedgangen i oljeprisen, lavere kapasitetsutnyttning og lavere underliggende produktivitsvekst.

(Figur: Konsumpriser)

Svekkelsen av kronen etter det kraftige fallet i oljeprisen i 2014 og i 2015 slo etter hvert gjennom i prisene og ga økt prisvekst. Etter hvert som denne effekten ebbet ut og kronen styrket seg, falt prisveksten tilbake. Både lav importert prisvekst og svak kostnadsvekst i norsk økonomi bidro til den lave prisveksten i fjor. Den underliggende prisveksten er fortsatt lavere enn inflasjonsmålet, men utsikter til høyere aktivitet og litt høyere lønnsvekst tilsier at den vil øke fremover.

(Figur: Gjelds- og rentebelastning)

Høy vekst i boligpriser og gjeld har økt sårbarheten i husholdningssektoren. Etter å ha økt mer enn husholdningenes inntekter i flere år, begynte boligprisene å falle fra april 2017. Omslaget må ses på bakgrunn av at boligbyggingen har økt til et høyt nivå, samtidig som befolkningsveksten har falt markert. I tillegg ble kravene i boliglånforskriften strammet til fra 1. januar i fjor. Men korreksjonen i boligprisene ser foreløpig ut til å bli be-

grenset, og de siste månedene har prisene steget litt igjen.

(Figur: Styringsrenten)

Styringsrenten har nå ligget på 0,5 pst. i drøyt to år. Det svært lave rentenivået internasjonalt har bidratt til det lave rentenivået i Norge. Samtidig har hovedstyrets vurdering gjennom fjoråret og inn i inneværende år vært at norsk økonomi fortsatt har hatt behov for en ekspansiv pengepolitikk.

Prognosene for styringsrenten har gradvis blitt oppjustert i takt med bedre utsikter for norsk økonomi. Aktiviteten i norsk økonomi nærmer seg nå et normalt nivå, og inflasjonen ventes å ta seg opp fremover. Våre siste analyser fra mars i år tilsier at styringsrenten mest sannsynlig vil bli satt opp etter sommeren i år. Samtidig har hovedstyret lagt vekt på at usikkerheten om virkningene av en høyere rente taler for å gå varsomt frem i rentesettingen.

(Figur: Konsumpriser)

Løfter vi blikket, kan vi 17 år etter at inflasjonsstyring formelt ble innført i Norge, slå fast at systemet har fungert godt. Vi kan nå se tilbake på et kvart århundre med lav og stabil inflasjon.

(Figur: Utslag i produksjon og sysselsetting)

En pengepolitikk innrettet mot lav og stabil inflasjon har ikke gått på bekostning av stabiliteten i realøkonomien – snarere tvert imot. Sysselsettingen har variert mindre etter 2001 enn i tidligere perioder, til tross for at norsk økonomi i denne tiden har vært utsatt for store forstyrrelser.

Men det har vært læring underveis. I starten av inflasjonsstyringssystemene, håndteringen av disse, la de fleste sentralbanker stor vekt på å styre inflasjonen mot målet innenfor en klart avgrenset tidshorisont. Erfaringer med regimet ga nyttig kunnskap, og ambisjonene ble etter hvert justert. Små, åpne økonomier kan påvirkes kraftig av internasjonale hendelser, som fall i råvarepriser og andre store endringer i eksport- og importpriser. Det kan føre til store endringer i prisveksten som ikke kan motvirkes uten betydelige utslag i realøkonomien. For Norges Bank har svaret vært å legge større vekt på produksjon og sysselsetting. Horisonten for å nå inflasjonsmålet er forlenget. Pengepolitikken har gradvis blitt mer fleksibel.

(Figur: Mandatet for pengepolitikken)

Fordelene med en fleksibel praktisering av inflasjonsstyringen ble understreket da regjeringen i mars i år la frem en ny forskrift for pengepolitikken. Den nye forskriften presiserer at inflasjonsstyringen skal være fremoverskuende og fleksibel, slik at den kan bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting samt til å motvirke oppbygging av finansielle ubalanser.

For å oppnå en stabil økonomisk utvikling over tid må finanspolitikken, pengepolitikken og systemet for lønnsdannelse spille sammen. En felles forståelse av hvordan disse gjensidig virker inn på hverandre er av stor betydning. Pengepolitikken viktigste bidrag til økonomisk stabilitet er å opprettholde pengenes verdi gjennom lav og stabil inflasjon. Både for høy og for lav inflasjon kan påføre samfunnet kostnader. Formue omfordeles vilkårlig. Investeringer kan utebli, knappe ressurser kan anvendes feil eller bli værende ubrukt. Vi sier gjerne at inflasjonsmålet gir økonomien et nominelt ankerfeste. Når husholdninger og foretak kan basere sine økonomiske beslutninger på at inflasjonen er lav og stabil, er det lagt et viktig fundament for høy aktivitet og høy velferd over tid.

Så lenge det er tillit til at inflasjonen vil holde seg lav og stabil, kan pengepolitikken bidra til å jevne ut svingninger i produksjon og sysselsetting. Norges Bank kan i rentesettingen reagere raskt når økonomien utsettes for forstyrrelser, som en finanskriser eller et oljeprisfall. En tilstrekkelig fleksibel inflasjonsstyring vil kunne bidra til at sysselsettingen ikke blir langvarig redusert etter et økonomisk tilbakeslag. Det kan redusere faren for at arbeidsledigheten fester seg på et høyt nivå.

Erfaringsmessig øker sannsynligheten for kraftige tilbakeslag i økonomien etter perioder med rask vekst i formuespriser og gjeld. Pengepolitikken kan også i noen grad bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting ved å legge vekt på å motvirke oppbygging av finansielle ubalanser.

Samtidig må ikke pengepolitikken overbelastes. Hvis Norges Bank forfølger mål vi ikke har virkemidler til å oppfylle, kan tilliten til pengepolitikken svekkes. Regulering og tilsyn av finansinstitusjoner må være de viktigste tiltakene mot forstyrrelser i det finansielle systemet. Nivået på sysselsettingen over tid blir bestemt av strukturelle forhold, som arbeidsmarkedets virkemåte, skatte- og trygdesystemet og lønnsdannelsen. I Norge har ikke minst en velfungerende lønnsdannelse bidratt til at ledigheten gjennomgående har kunnet være lav samtidig som lønnsveksten har holdt seg moderat.

Den nye forskriften understøtter den fleksible praktiseringen av inflasjonsstyringen. I gjennomføringen av pengepolitikken vil Norges Bank fortsatt legge vesentlig vekt på realøkonomien. I den sammenhengen er et inflasjonsmål på 2,5 pst. eller 2 pst. mindre viktig. Et måltall på 2 pst. bringer inflasjonsmålet ned til samme nivå som hos de fleste av våre handelspartnere. Nedjusteringen av måltallet har i seg selv liten betydning for renteutsiktene den nærmeste tiden.

Verdensøkonomien har aldri før gått gjennom en så lang periode med så lave renter. Nå har veksten ute tatt seg opp, og det er utsikter til en gradvis renteoppgang

hos våre handelspartnere. Også her hjemme ser det lyse ut. To år etter at konjunkturbunnen ble nådd, har veksten fått godt feste og ledigheten har falt. Utsiktene tilsier at det snart vil være riktig å heve styringsrenten. Det er et godt tegn.

Takk for oppmerksomheten.

Møtelederen: Tusen hjertelig takk for det.

Da åpner vi for spørsmål fra komiteen. Jeg kan begynne med to spørsmål.

Det første er: Det påstås at et lavere inflasjonsmål betyr at handlefriheten i pengepolitikken blir mindre. Hva er din kommentar, som sentralbanksjef, til det?

Det andre er at sysselsettingen vil bli høyere med et høyere inflasjonsmål enn 2 pst. Kan du utdype hva du mener om det også?

Er det andre spørsmål fra komiteens medlemmer? – Sigbjørn Gjelsvik, fra Senterpartiet.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp): Takk for det, komitéleder, og takk for gjennomgangen.

Jeg har også et spørsmål om den nye forskriften. Slik jeg oppfatter sentralbanksjefen, argumenteres det med at dette ikke vil bety den store endringen med tanke på den fleksible praktiseringen som en har hatt av det eksisterende inflasjonsmålet. Likevel har en fått et nytt mål å styre etter, ikke sant? Ikke minst blir målet for inflasjonen over tid endret fra 2,5 pst. til 2 pst. Mitt konkrete spørsmål er: Hva vil den endringen bety for sentralbankens del, hva slags endringer vurderer en at det vil bidra til?

Når det gjelder det å senke inflasjonsmålet, har jeg registrert at det går en debatt i Norge, men også for så vidt internasjonalt, rundt det som handler om inflasjonsmål, og at det er sentrale aktører, bl.a. en tidligere amerikansk sentralbanksjef, som har satt spørsmålsteget ved det å skulle senke inflasjonsmålet, og som ser for seg at en internasjonalt kanskje burde gå motsatt vei. Har du noen kommentarer til den debatten som går internasjonalt om dette?

Møtelederen: Da er det Rigmor Aasrud, fra Arbeiderpartiet.

Rigmor Aasrud (A): Takk for gjennomgangen.

Mitt spørsmål er for så vidt allerede tatt opp av Gjelsvik, men jeg har lyst til å be sentralbanksjefen utdype litt mer om hvilken rolle han mener lønnsdannelsen har i fastsettingen av inflasjonsmålet, og hva forskjellen mellom 2 pst. og 2,5 pst. vil være i en situasjon der man har en ansvarlig fagbevegelse og arbeidsgivere som bidrar til en forholdsvis moderat lønnsvekst.

Møtelederen: Kari Elisabeth Kaski, fra SV.

Kari Elisabeth Kaski (SV): Takk for det og takk for en interessant innledning.

Spørsmålet mitt går på gjeldsbelastning, som du var litt inne på. Du sa også at korreksjonen i boligprisene ser ut til å bli begrenset. Jeg lurer på om du kan utdype litt hvilken betydning det har, også sett i lys av det tillagte ansvaret som sentralbanken nå har for finansiell stabilitet i pengepolitikken, i den nye forskriften for pengepolitikken?

I forlengelsen av det: Du sa også, da du snakket om rentesetting, at usikkerheten om virkningen av høyere rente taler for varsomhet i rentesettingen. Kan du utdype litt hva du legger i «virkningen av høyere rente»?

Møtelederen: Da er det Vetle Wang Soleim, fra Høyre.

Vetle Wang Soleim (H): I meldingen er det viet en del plass til temaet digital sårbarhet. Finanssektoren er jo sterkt utsatt for cyberangrep. Hvordan ser sentralbanksjefen nå på framtidsutsiktene for den digitale sårbarheten, i hvert fall når vi vet at en del tjenester som leveres, leveres av få leverandører, og at cyberangrep øker i omfang og kompleksitet?

Det andre spørsmålet er: Hvilken umiddelbar effekt vil en kommende renteøkning ha for de husholdningene som allerede nå lever ganske tett på når det gjelder å kunne håndtere den gjeldsbelastningen de har?

Møtelederen: Da er det Åsunn Lyngedal, fra Arbeiderpartiet.

Åsunn Lyngedal (A): Tusen takk, og takk for redegjørelsen.

Du nevnte arbeidsledighet som et viktig parameter som dere følger med på, men jeg lurer på om dere også har et blikk på sysselsettingsgraden? Vi vet at andelen av voksne som er i arbeid i Norge, går ned i forhold til f.eks. Sverige. Vi har ganske lik demografisk utvikling og innvandring. Ser dere hen til det også?

Jeg lurer også litt på om du har noen innspill, råd eller tanker rundt forbrukslansutviklingen som du vil dele med oss.

Møtelederen: Jeg har ikke sett noen flere som vil stille spørsmål, så da foreslår jeg at vi tar en svarrunde. Hvis det er flere spørsmål, er det tid til å tegne seg igjen. Vær så god, sentralbanksjef.

Øystein Olsen: Tusen takk for det.

Det har vært flere varianter av det samme spørsmålet knyttet til innrettingen av pengepolitikken i forbindelse med det nye inflasjonsmålet – ikke helt overraskende – så jeg vil prøve å svare litt allment. Så er jeg veldig åpen

for flere runder med presiseringer og spørsmål knyttet til det.

Jeg vil starte med komitélederens spørsmål om handlefriheten i pengepolitikken. Det synes jeg på mange måter det er greit å svare på, for på den ene siden er det en diskusjon internasjonalt i sentralbankmiljøer generelt og i akademia rundt størrelsen på inflasjonsmålet og nivået på et nominelt anker, og om på hvilke måter det påvirker handlefriheten. Bakgrunnen for dette er et klassisk syn, som ikke er helt urimelig, om at null var en nedre grense for hva nominell rente kan bli. Dermed er det naturlig å tenke å jo lenger ned mot null man kommer, jo mindre blir handlingsrommet i det intervallet. Det er et gyldig argument i utgangspunktet, isolert sett. Forskjellen mellom 2 pst. og 2,5 pst. er ikke all verden. Når man diskuterer dette, mener man typisk sett større endringer av inflasjonsmålet enn det vi har fått. Men det er i og for seg et gyldig argument.

Samtidig er det slik at selv om vi i Norge ikke har gått under null, har man i kjølvannet av finanskrisen observert at null ikke er en absolutt grense for rentesettingen. Flere sentralbanker har gått på nedsiden av null, i tillegg har de utvidet verktøykassen med det man kan kalle ukonvensjonelle virkemidler, eller nye virkemidler i pengepolitikken, som har supplert behovet for enda lavere rente. I det perspektivet er det Norges Banks vurdering at handlingsrommet er tilstrekkelig også med det nye inflasjonsmålet på 2 pst. Jeg vil legge til og gjenta at forskjellen på 2 pst. og 2,5 pst. ikke er all verden i så måte.

Så til et spørsmål som det har vært ulike varianter av: Hva er pengepolitikkenes rolle med tanke på realøkonomi, produksjon og sysselsetting, og hva betyr det nye inflasjonsmålet i så måte?

Det viktigste sa jeg i innlegget, nemlig at på den ene siden er en sentralbanks hovedoppgave å sørge for lav og stabil inflasjon. Det er viktig at det opprettholdes over tid, og det er det viktigste bidraget en sentralbank kan gi for å oppnå et høyt aktivitetsnivå/høy sysselsetting og høy velferd over tid. Men på ethvert tidspunkt avveier man avvik fra et nominelt anker i forhold til realøkonomien. For Norges Banks del har utviklingen og praktiseringen av inflasjonsstyringen gått klart i retning av at vi har lagt stadig større vekt på realøkonomien, produksjon og sysselsetting, så lenge det er utsikter til at inflasjonen holder seg nær målet eller vil bevege seg mot et mål på 2 pst. eller 2,5 pst., som vi har hatt som mål. Dette vil ikke endre seg. Norges Bank har sagt – veldig tydelig, vi har til og med kvantifisert det – at det nye inflasjonsmålet vil ha liten betydning for renteutsiktene den nærmeste tiden. Det betyr at vi fortsatt vil legge stor vekt på utviklingen i aktivitetsnivået, produksjonen og sysselsettingen.

Det er mitt hovedsvar i så måte. Jeg har lyst til å legge til at når det er utsikter til at renten kan gå opp, etter snart ti år med unormalt lave renter – jeg sa at det er et godt tegn, og jeg vil gjenta at det er et godt tegn – skjer det som en konsekvens av at utsiktene for aktiviteten og sysselsettingen er mye lysere enn før, og at sysselsettingen faktisk øker. Hvis vi ser fremover og det går slik som vi har analysert, at kapasitetsutnyttningen normaliseres og ledigheten kommer ned mot det som økonomer kaller et normalt nivå, er det ikke og kan det ikke være en sentralbanks oppgave til enhver tid å fortsette å gi gass. Da er litt høyere renter et godt tegn – det er den veien årsakssammenhengen går – og fra å ha en situasjon hvor det er viktig og riktig å gi gass og fortsette å gi gass i pengepolitikken, vil det på et tidspunkt være riktig å gi litt mindre gass, for å si det på den måten.

Jeg vil advare litt mot å fokusere isolert sett på betydningen av litt høyere rente for sysselsettingen, for ut fra det jeg nå har sagt, vil det være pengepolitikkenes oppgave i en fremtidig situasjon å gi litt mindre gass og kanskje, hvis det går enda litt bedre, å bremse, slik at veksten og inflasjonen ikke blir for sterk.

Som sagt kommer jeg gjerne tilbake til ulike varianter av spørsmålet rundt dette. Jeg håper at jeg dermed også har svart på spørsmålet fra representanten Gjelsvik.

Representanten Aasruds spørsmål om lønnsdannelse er veldig beslektet med det jeg nå har sagt. Jeg sa i min innledning at alle delene av den økonomiske politikken betyr noe for de gode resultatene som vi har hatt i Norge i hvert fall de siste 20–25 årene. Vi hadde noen andre erfaringer på 1970- og 1980-tallet. La meg bruke denne anledningen til å gå så langt tilbake. Da var systemene annerledes, arbeidsdelingen og den økonomiske politikken var annerledes, og reaksjonen på et oljeprisfall i 1986, f.eks., var helt annerledes enn i 2014. Da, i 1986, devaluerte Norges Bank den norske kronen formelt sett for siste gang. Konsekvensen av det var langt på vei at partene i arbeidslivet og prissettere, bedrifter, etter hvert søkte om kompensasjon for det, altså for høyere priser, med den konsekvens at inflasjonen skjøt fart. Konsekvensen av det igjen var behovet for en strammere pengepolitikk. I 2014 var det motsatt. Siden den gangen har partene i arbeidslivet vist moderasjon og ansvarlighet. De har ikke søkt om den samme kompensasjonen for høyere priser, og de har svart med en moderat lønnsvekst. Og som en konsekvens av at det ikke har vært noen fare for høy inflasjon i Norge, har Norges Bank kunnet reagere motsatt i rentesettingen, og vi senket renten ganske markant fra desember 2014 – da var styringsrenten 1,5 pst. Vi senket renten for å understøtte en passe svak krone, slik at vi kunne bedre konkurransevnen. Man kom da inn i en positiv spiral på den måten

at vi fikk bedret konkurransevnen gjennom både en svakere krone og en moderat lønns- og kostnadsvekst.

Så dette har vært partenes viktigste bidrag til en god realøkonomisk utvikling siden 2014. Indirekte har jeg nå også gitt et eksempel på hvordan pengepolitikken i vesentlig grad har vært realøkonomisk basert og har lagt vesentlig vekt på produksjon og sysselsetting i den senere tid, så lenge det ikke har vært utsikter til at inflasjonen tar av.

Jeg beveger meg da til representanten Kaskis første spørsmål, om boligpriser og sentralbankens ansvar. Jeg var så vidt innom det i innlegget mitt også. Som en del av det å føre en fleksibel pengepolitikk som legger vekt på realøkonomi i en verden med usikkerhet, har vi, som sentralbank, også vært tydelige på at vi, i den grad situasjonen tilsier det og tillater det, vil legge vekt på risikobildet knyttet til sysselsetting og aktivitet litt lenger frem i tid, som kan oppstå i kjølvannet av en for sterk ekspansjon i boligpriser og gjeld. For å være helt konkret kan jeg gå ett eller to år tilbake i tid. Da var det argumenter for ikke å gå enda lavere enn 0,5 pst., fordi vi vet at vedvarende lave renter er en driver for gjeldsopptak. Det var argumenter da for å lene seg litt mot den vinden, som man uttrykker det, og ikke gå lavere ned. Så i den forstand mener vi at den nye forskriften har dette med seg, kombinert med at det er et hierarki for hva som er sentralbankens aller viktigste oppgave, og hva vi skal søke å hensynta så lenge utsiktene for inflasjonen er på plass rundt målet.

Det er slik vi tenker, og det ansvaret tar vi, men vi kan ikke ta et formelt ansvar. Det er ingenting som tyder på at vi behøver å gjøre det heller når det gjelder boligpriser og gjeld. Vi har ett virkemiddel, i hovedsak, og vi kan ikke overbelaste pengepolitikken med et utvidet ansvar.

Ditt andre spørsmål, om varsomhet og usikkerhet knyttet til kanskje særlig en situasjon med veldig lave renter, er litt beslektet med det jeg nå har vært inne på. Det er vanskelig å presisere hva som ligger i varsomhet, mer enn det jeg har gjort. Man kan sette spørsmålsteget ved hvordan pengepolitikken virker, særlig hvis man går enda lenger ned på rentesiden enn vi har gjort, og eventuelt ha negative renter. Sentralbanker begynner å få noen erfaringer med dette. Det er et risikobilde og en usikkerhet her som har gjort at vi har brukt det som et argument mot å gå lenger ned. Når vi nå har varslet at renten kan gå opp, gjelder det samme den veien – fordi det er usikkerhet om hvordan litt høyere renter virker f.eks. når gjeldssituasjonen i husholdningssektoren er blitt så høy som den har, tilsier det å gå varsomt frem. Men å være mer presis enn det om hva usikkerheten består i, det kan jeg rett og slett ikke.

Så var det et spørsmål som var litt utenom det jeg var forberedt på, om digital sårbarhet. Jeg tror jeg vil, ikke

skygge unna spørsmålet, men vise til at vi ganske snart kommer med en rapport om finansiell infrastruktur hvor vi drøfter dette nærmere. Vi er veldig oppmerksomme på problemer knyttet til mulige cyberangrep og utfordringene knyttet til sårbarhet som den digitale, avanserte verdenen stiller oss i. Konsentrasjonsrisiko knyttet til noen helt få, tunge IT-leverandører er en del av dette bildet. Jeg tror jeg har lyst til å vise til den kommende rapporten uten å utbrodere det ytterligere nå.

Så var det et spørsmål til – kan du gjenta det for meg?

Vetle Wang Soleim (H): Det var om hvilke konsekvenser du så at en renteoppgang ville få for enkelte husholdninger som er ganske sårbare for en økning.

Øystein Olsen: Ja, nettopp. Den problemstillingen er vi selvfølgelig oppmerksomme på. Som jeg sa i mitt svar til representanten Kaski om dette risikobildet, var-somheten og renteutsiktene, er det slik at norske husholdninger har en veldig høy gjeldsgrad. I tillegg er ikke gjelden helt jevnt fordelt. Hele dette bildet er noe vi søker å hensynta når vi vurderer hvordan en endret rente virker fremover. Vårt bilde er alt i alt at norsk økonomi samlet sett tåler en renteoppgang, slik vi har varslet, gitt det bildet vi har sett, men det er selvfølgelig enkelte husholdninger og grupper av husholdninger som vil få litt dårligere råd enn tidligere. Igjen er dette et bilde som vi går ganske grundig inn i i den tredje rapport som vi har – en rapport om finansiell stabilitet som vanligvis kommer på høsten – hvor vi går nøyere inn på ulike grupper av husholdninger og studerer deres situasjon nærmere, også med tanke på renteutsiktene.

Så var det et spørsmål om sysselsettingsgrad, hva slags data vi har for den og på hvilken måte Norges Bank legger vekt på dette. Svaret er ja på begge delspørsmålene. Vi har god statistikk i Norge generelt og spesielt fordi det er ulike typer arbeidsledighetsmål, og det å vurdere ledige ressurser i økonomien er et stort og komplekst felt. Som en del av det bildet studerer vi definitivt utviklingen i sysselsettingsratene i Norge og legger vekt på det når vi studerer utsiktene i norsk økonomi fremover.

Hvis man tar bildet for en sentral gruppe mennesker, la oss si mellom 20 år og 60 år – nå runder jeg litt av – er kortversjonen at sysselsettingsgraden har gått litt ned. Det er et resultat av en langsiktig trend, men den siste nedgangen er også et utslag av den konjunkturedgangen som norsk økonomi har hatt, nå i siste omgang siden 2014. Det er grunn til å håpe og tro at den siste nedgangen vil reverseres nå når økonomien tar seg opp igjen og sysselsettingen faktisk vokser ganske godt.

Det er de spørsmålene jeg har notert. Det kan være delspørsmål som jeg ikke har kommet nok inn på.

Møtelederen: Åsunn Lyngedal – vær så god!

Åsunn Lyngedal (A): Jeg spurte om sentralbanksjefen kunne si noe om forbrukslåsutviklingen, noen innspill til oss der som vi burde ha med oss.

Øystein Olsen: Ja, det er også et felt som vi følger med på. Vi er ikke tilsynsmyndighet i så måte, men som en del av våre vurderinger knyttet til finansiell stabilitet følger vi godt med på utviklingen i forbrukslån.

Hvis vi ser på andelen av samlet gjeld, står forbrukslån tross alt for en begrenset del. Men fordi rentene er skyhøye, i hvert fall høye for ikke å bruke for sterke ord, er ikke andelen av rentebelastningen ubetydelig. Det betyr at ja, vi følger med på dette også, men jeg har ikke så veldig mye mer å legge til i så måte. Enn så lenge har ikke dette et omfang som egentlig påvirker det generelle bildet med tanke på finansiell stabilitet etter vår vurdering.

Møtelederen: Da har vi to nye spørsmål – først Rigmor Aasrud fra Arbeiderpartiet.

Rigmor Aasrud (A): Ja, takk. Jeg fortsetter litt på sysselsettingsandelen og kapasiteten i økonomien. Når dere gjør deres vurderinger av sysselsettingsbildet, og med tanke på den jobben dere skal gjøre, hvordan vektlegger dere hvor sysselsettingen kommer i forhold til konkurranseutsatt industri, eller er det innenlands etterspørsel som driver sysselsettingen?

Det siste jeg har lyst til å be deg reflektere over, for jeg synes det er vanskelig å få helt tak i hvordan alle ting henger sammen, er: For noen dager siden så vi at det lå an til å bli forholdsvis lav inflasjon i Norge, veldig lav i noen av de siste tallene vi så, samtidig så vi at kronen styrket seg veldig. Hvilken analyse gjøres av det?

Møtelederen: Så er det Sigbjørn Gjelsvik fra Senterpartiet.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp): Takk, jeg har et spørsmål om et annet tema, hvis lederen tillater det når sentralbanksjefen først er her og det er omtalt i finansmarkedsmeldingen. Det går på kontanter. Tidligere var kontanter en hovedoppgave for bankene å håndtere. Etter hvert er det blitt stadig vanskeligere å gjøre både innskudd og uttak med kontanter. Det er en omtale av det i finansmarkedsmeldingen der Finanstilsynet viser til at de mener at tilbudet er tilstrekkelig i dag gjennom ulike tjenester, men at det kan bli svekket framover. De mener også det er behov for nærmere regler for grunnleggende banktjenester, og kanskje en NOU. Så står det at Norges Bank og Finanstilsynet i hovedsak har sammenfallende syn på dagens tilbud av kontanttjenester, men Norges Bank har også pekt på et behov for tydeligere krav til geografisk tilgjengelighet. Da lurer jeg på om du kan utdype litt hva som er Norges Banks syn på det.

Møtelederen: Da var det Kjell Ingolf Ropstad fra Kristelig Folkeparti.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF): Takk for både innledning og svar. Jeg la merke til at du i innledningen din vektla hvor viktig reguleringer og tilsyn av finans var. I meldingen er det omtalt mange forhold, vi har vært inne på digital sikkerhet, klimarisiko, boligpriser, gjeldsgrad osv. Er det noe spesielt du ønsker å formidle til komiteen når det gjelder regulering og tilsyn som du mener eventuelt bør se mer på, eller noe som du synes fungerer veldig bra? Kunne du utbrodert litt av det du sa i innledningen din?

Øystein Olsen: Ja, men jeg tar spørsmålene slik de kom.

På representanten Aasruds første spørsmål om hvor sysselsettingen kommer: Vi følger med på det, men når det gjelder de generelle vurderingene av stramhet, eventuelt slakk i økonomien og følgelig konsekvensene for de pengepolitiske vurderingene, skiller vi ikke og vokter vi ikke egentlig sysselsetting ulikt etter næringer. Det gjelder også for skillet mellom skjermet og konkurranseutsatt sektor. Det som kan bety noe, er om sysselsettingen er av midlertidig eller mer permanent karakter. Men med tanke på sektor følger vi godt med på hvor den kommer. Vi er opptatt av at norsk økonomi har mange ben å stå på i et lengre perspektiv, men når det gjelder de løpende pengepolitiske vurderingene, vil jeg likevel si at vi ikke vokter sysselsettingen avhengig av i hvilken sektor sysselsettingen kommer.

Så til observasjonene rundt den siste prisutviklingen og kronekursbevegelser. Alt henger sammen med alt. Over tid er det helt klart et faglig grunnlag for å si at det er en sammenheng mellom hvilken inflasjon man sikter mot og mulig retning på kronekursen. Men kronekursen svinger hele tiden, daglig, og påvirkes av en rekke forhold. Jeg vil si at jeg ikke selv har koblet dette, og banken har egentlig ikke hatt noen spesiell oppmerksomhet rundt den koblingen mellom de siste pristallene og kronekursen, hvis jeg forsto deg rett, bortsett fra at det er helt åpenbart at når pristallene kommer inn lavere, vil aktører, kommentatorer og markedet kunne oversette det til hva det kan bety for rentesettingen fremover, som i sin tur kan påvirke kronekursen. Der er det en slik sammenheng som nok også gjør seg gjeldende løpende. Men oljeprisen har endret seg ganske betydelig, og økt en god del helt frem til det siste – helt tilbake til 2014 har det vært en ganske klar samvariasjon mellom utviklingen i oljeprisen og kronekursen – og vært en hoveddriver for kronekursen de siste par årene i hvert fall.

Så kom representanten Gjelsvik med et spørsmål om kontanter. Det er på en måte en slags lissepassing. Norges Bank har rimeligvis, fordi vi er en monopolenhet,

både rett og plikt til å sørge for kontanter til samfunnet og passe på at utbredelsen og tilgjengeligheten – ikke minst – av kontanter er tilstrekkelig. Selv om kontantbruken går ned som antall av samlede transaksjoner – det tror jeg er noe vi alle er med på og sånn sett erfarer – mener Norges Bank det er viktig at kontanter er tilgjengelig i beredskap. Men ikke bare i beredskap, også i en normalsituasjon, for det er mange grupper og enheter rundt omkring i landet som fortsatt er avhengig av og i hvert fall ønsker å bruke kontanter. Derfor er vi opptatt av at kontanter skal være tilgjengelig og har, som du antyder, riktignok signalisert at vi vil kunne komme med klare ønsker til myndighetene om å foreta endringer i lovverk og forskrifter som sikrer det enda bedre enn det som er tilfellet i dag.

Så kom representanten Ropstad med en anmodning om å presisere, eventuelt si litt mer om, mitt syn på reguleringer for finansinstitusjoner med tanke på å sikre finansiell stabilitet. Der vil jeg si at i kjølvannet av finanskrisen var det en helt gjennomgående erfaring internasjonalt at reguleringene var altfor svake. Det var kanskje den aller viktigste erfaringen etter finanskrisen, at banker og finansinstitusjoner må reguleres, og de bør og må reguleres mye strengere enn det som var tilfellet frem til finanskrisen. Så har det kommet nye reguleringer på plass. Norge har vært tidlig ute, bl.a. gjennom vår kobling til EU-systemet gjennom EØS-avtalen, med å ta i bruk og iverksette disse reguleringene. Bankene har fulgt etter og bedret sin kapitaldekning vesentlig, slik at vi oppfyller de nye kravene. Sånn sett er veldig mye på plass, vil jeg si, spesielt i forhold til situasjonen før 2008.

Så er bildet mer komplisert enn som så. Da tenker jeg bl.a. på den sterke veksten i boligpriser og gjeld i husholdningssektoren som vi har hatt. Og jeg tenker på at myndighetene iverksatte en boliglånsforskrift med skjerpede krav til utlån, særlig mot boligsektoren, mot boligformål, som det etter vår vurdering var behov for, som vi følgelig har støttet, og nå er den forskriften til vurdering. Vi har vurdert forskriften slik den har fungert, og resultatene av dette og vår vurdering har vært at forskriften i all hovedsak bør videreføres i den formen den har hatt, med noen unntak med tanke på ikke å videreføre særkrav for Oslo.

Så har vi lagt til et syn som har vært ganske tydelig: Vi mener at det er viktig at denne typen reguleringer så langt det er mulig, blir gjort permanente, er av strukturell karakter, slik at man bestemmer seg for nivå for reguleringer, også med tanke på det sistnevnte feltet, som bør fungere og være på plass, og at man ikke har for høye ambisjoner om å styre og finstyre reguleringer i forhold til konjunktursykluser, rett og slett fordi det er veldig krevende. Det er et syn som Norges Bank har vært ganske tydelig på.

Jeg skal ikke være mer konkret enn som så, tror jeg.

Møtelederen: Er det noen spørsmål jeg ikke har sett? Det er det ikke. Da vil jeg si tusen takk til sentralbanksjefen for å ta seg tid og for å gi meget gode og utfyllende svar.

Da foreslår jeg at komiteen tar 10 minutters pause, og så begynner vi igjen kl. 13.10.

Høringen slutt kl. 13.00.

